

**UNIVERZA NA PRIMORSKEM
VISOKA ŠOLA ZA TURIZEM**

Mateja Mazgan

**SAKRALNA DEDIŠČINA V TURISTIČNI PONUDBI V DRAVSKI
DOLINI**

Mentor: dr. Janez Bogataj

Portorož, avgust 2007

ZAHVALA

Zahvaljujem se vsem, ki so mi pomagali pri nastanku diplomske naloge: mentorju dr. Janezu Bogataju za strokovne nasvete, duhovniku Jožetu Hrastniku, duhovniku Igorju Glasenčniku, duhovniku mag. Stanislavu Nežiču, Lovrenčanoma Branku in Simonu Vračku ter Turističnemu društvu Lovrenc na Pohorju.

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Avtor:	Mateja Mazgan
Naslov diplomske naloge:	Sakralna dediščina v turistični ponudbi v Dravski dolini
Kraj:	Portorož
Leto:	2007
Število strani:	81
Število prilog, slik:	74
Mentor:	dr. Janez Bogataj
Somentor:	/
Ključne besede:	sakralna dediščina/turizem/fara/turistična ponudba
UDK:	338.487:726.54(043.2)

Povzetek

V diplomski nalogi Sakralna dediščina v turistični ponudbi v Dravski dolini sem predstavila štiri fare, in sicer faro Lovrenc na Pohorju, Puščava, Ožbalt ob Dravi ter Kapla na Kozjaku. Ker imajo vse štiri fare zelo bogato sakralno dediščino, sem predstavila najzanimivejše sakralne objekte. Na splošno je v vseh štirih farah sakralna dediščina dokaj malo vključena v turizem, zato sem v diplomski nalogi prikazala več možnosti za vključitev sakralnih objektov v turizem. Bogata sakralna dediščina far je pomemben dejavnik pri popestritvi turistične ponudbe.

INFORMATION ABOUT FINAL WORK FOR DEGREE

Author:	Mateja Mazgan
Topic of final work:	Sacral heritage in turist offer in Dravska valley
Place of advocacy:	Portorož
Year:	2007
Number of pages:	81
Number of attachments, pictures:	74
First Mentor:	dr. Janez Bogataj
Second Mentor:	/
Key words:	Sacral heritage/Tourism/Parish/Turist offer
UDK:	338.487:726.54(043.2)

Abstract

In my final thesis titled Sacral Heritage in Tourist Offer in the Drava Valley four parishes were introduced, namely Parish Lovrenc na Pohorju, Puščava, Ožbalt ob Dravi and Kapla na Kozjaku. Due to very rich sacral heritage of all four parishes, I introduced most interesting sacral constructions. According to low general initiation of the sacral heritage into tourism sector I decided to introduce different possibilities of including them. Rich sacral parish heritage is important factor when variegating tourism offer.

KAZALO VSEBINE

1.	UVOD	1
2.	NAMEN RAZISKAVE	2
3.	METODE DELA	3
4.	IZVOR IN POMEN ZNAMENJ	5
4.1.	KAPELICE	5
4.2.	ZIDANA ZNAMENJA.....	5
4.3.	LESENI KRIŽI	6
4.4.	STEBRNA KAMNITA ZNAMENJA.....	6
4.5.	LESENE KAPELICE NA DREVESIH.....	6
5.	FARA LOVRENC NA POHORJU	7
5.1.	SAKRALNA DEDIŠČINA LOVRENCA NA POHORJU.....	9
5.1.1.	CERKVE.....	9
5.1.2.	KAPELICE	10
5.1.3.	ZNAMENJA	12
5.1.4.	LESENI KRIŽI	13
6.	FARA PUŠČAVA	17
6.1.	SAKRALNA DEDIŠČINA PUŠČAVE.....	19
6.1.1.	CERKVE.....	19
6.1.2.	KAPELICE	20
6.1.3.	ZNAMENJA	22
6.1.4.	KUŽNA ZNAMENJA	23
6.1.5.	LESENI KRIŽI	25
6.2.	ZEMLJEVID LOVRENCA NA POHORJU TER PUŠČAVE	26
7.	FARA OŽBALT OB DRAVI.....	28
7.1.	SAKRALNA DEDIŠČINA OŽBALTA OB DRAVI	29
7.1.1.	CERKVE.....	29
7.1.2.	KRIŽI.....	30
8.	FARA KAPLA NA KOZJAKU	32
8.1.	SAKRALNA DEDIŠČINA KAPLE NA KOZJAKU	33
8.1.1.	CERKVE.....	33
8.1.2.	KAPELICE	34
8.1.3.	KRIŽI.....	39
8.2.	ZEMLJEVID OŽBALTA OB DRAVI TER KAPLE NA KOZJAKU	42
9.	ZGODOVINA VERSKEGA ŽIVLJENJA V FARAH	44
10.	ROMANJA	45
11.	SAKRALNA DEDIŠČINA IN TURIZEM	48
11.1.	Lovrenc na Pohorju.....	48
11.2.	Puščava	49
11.3.	Ožbalt ob Dravi.....	49
11.4.	Kapla na Kozjaku.....	50
12.	POMEN SAKRALNIH OBJEKTOV ZA TURIZEM.....	52
13.	PREDLOG SAKRALNIH OBJEKTOV ZA VKLJUČITEV V TURISTIČNO PONUDBO	54
14.	SAKRALNA DEDIŠČINA V TURISTIČNI PONUDBI	55
14.1.	PROGRAM OGLEDov – LOVRENC NA POHORJU IN PUŠČAVA	58
14.1.1.	OSNOVNI PROGRAM (ki že obstaja) - "žvancanje po Lovrenški kotlini"	58

14.1.2. PROGRAM S Poudarkom na sakralni dediščini v Lovrencu na Pohorju	58
14.1.3. PROGRAM Pohodništva z vključenimi sakralnimi objekti – pohod do sv. Ignacija.....	59
14.1.4. PROGRAM Dveh far z poudarkom na sakralnih objekti	60
14.1.5. PROGRAM S Poudarkom na sakralni dediščini v Puščavi	61
14.1.6. PROGRAM Prireditev v kapeli sv. Nikolaja na Falskem gradu.....	62
14.1.7. Vključitev sakralne dediščine v kolesarski in pohodniški turizem	62
14.1.8. Sakralni objekti, mimo katerih vodijo planinske ter kolesarske poti v Lovrencu na Pohorju.....	62
14.1.9. Sakralni objekti, mimo katerih vodijo planinske ter kolesarske poti v Puščavi	63
14.2. PROGRAM OGLEDov – Ožbalt ob Dravi in Kapla na Kozjaku	63
14.2.1. PROGRAM Splavarjenja po reki Dravi s cerkviijo sv. Ožbalta.....	63
14.2.2. Sakralni objekti, mimo katerih vodijo planinske ter kolesarske poti v Ožbaltu ob Dravi.....	63
14.3. PROGRAM OGLEDov – Kapla na Kozjaku	64
14.3.1. OSNOVNI PROGRAM: Vključena sakralna dediščina v voden turistični ogled – "razgledna pot po Kapli" (program že obstaja)	64
14.3.2. POT ZA SRCE (program že obstaja).....	64
14.3.3. OGLED MUZEJA NA Kmetiji Lampred z vključeno sakralno dediščino (program že obstaja)	65
14.3.4. Sakralni objekti, mimo katerih vodijo planinske ter kolesarske poti v Kapli na Kozjaku	65
15. DODATNA PONUDBA PROGRAMOV	67
16. ZAKLJUČEK	68
17. LITERATURA	69
18. VIRI	70
19. SEZNAM SLIK	71

1. UVOD

Dediščino verovanja bi lahko označili kot preplet sestavin krščanske religije s starejšimi sestavinami, med katerimi so danes že mnoge izginile. Ljudje so ohranili veliko znamenj v spomin na mrtve, razne pojave, vrnitev iz vojske, prikazovanja itd. Morda se niti ne zavedamo, koliko sakralnih objektov zajema vsaka fara posebej, dokler ne začnemo to raziskovati.

Fare, ki jih bom zajela v diplomski nalogi, zajemajo ozemlje od vrha Pohorja, preko Dravske doline vse do vrha Kozjaka; in sicer far Lovrenc na Pohorju, Puščava, Ožbalt ob Dravi ter Kapla na Kozjaku.

Domačini so spoznali, da bi lahko s turizmom pridobili kakšen zaslužek ter naredili nekaj za večjo prepoznavnost krajev. Zavedajo se pomena kulturne in prav tako sakralne dediščine, čeprav je je vsekakor še mnogo premalo vključene v turizem. Nekaj predvsem kulturne dediščine in košček sakralne dediščine so že vključili v turizem. V diplomski nalogi bom prikazala možnosti za večjo vključitev le te v turizem.

2. NAMEN RAZISKAVE

Ta raziskava se ukvarja s sakralno dediščino in njenimi možnostmi za vključitev v turizem. Predstaviti imam namen sakralne objekte v štirih farah, ki zajemajo cerkve, križe, kapelice, znamenja, kužna znamenja ter lesene kapelice na drevesih. Sakralni objekti so nastajali skozi zgodovino in imajo svojo vrednost ter pomen, ki pa je večkrat že prešel v pozabo, saj so nekateri objekti precej stari. Predvsem so prišli v pozabo pomeni nekaterih križev, manj kapelic, znamenj ter kapelic na drevesih, ki niso posebej stare. Objekti so povezani z okoljem, kjer so nastali. Predvsem so povezani z različnimi kmetijami, po katerih imajo nekateri tudi ime ali pa po osebah, ki so se smrtno ponesrečile, po raznih prikaznih itd.

Fare Lovrenc na Pohorju, Puščava, Ožbalt ter Kapla se razprostirajo ob levem in desnem robu reke Drave ter segajo vse do vrha Pohorja na desni strani reke in do vrha Kozjaka na levi strani, in sicer do državne meje z Avstrijo. Vsaka od teh far vsebuje mnogo sakralnih objektov, nekateri izmed njih so še posebej vizualno ter zgodovinsko zanimivi. Pod strokovnim vodstvom bi lahko obiskovalcem pokazali del sakralnih objektov ter jih tudi na drugačne načine vključevali v turizem, kot na primer razne prireditve ob „lepih nedeljah“, „žegnanjih“ itd. Na takšen način bi lahko obiskovalci dobili občutek, kako pestra je pravzaprav sakralna dediščina na tem področju.

Predlog vključitve sakralne dediščine v turistično ponudbo zajema vse sakralne objekte pod različnimi programi. S pomočjo zemljevida bi se lahko obiskovalci sami podali na pot do posameznih sakralnih objektov: peš, s kolesom, konji ali z avtomobilom. Možno pa bi bilo najeti tudi vodiča za določen program. Ob vsakem sakralnem objektu bi bilo potrebno postaviti tablo z napisom imena posameznega sakralnega objekta ter njegov pomen, kratek opis ter letnico nastanka ter urediti tudi smerokaze do posameznih sakralnih objektov oz do tistih, do katerih jih še ni. Da bi bila ponudba popolna, bi jo bilo potrebno popestriti z ogledi krajev, drugimi znamenitostmi in dogodki ter z domačo hrano.

Predvsem pa bi bilo potrebno urediti še določene sakralne objekte, ker so nekateri, predvsem pogosto se to pojavlja pri križih, zelo neurejeni in propadajo.

3. METODE DE LA

Sakralni objekti ne prikazujejo le predmetov, ki so postavljeni v prostor, ampak morajo obiskovalcem povedati mnogo več. Skupaj z razlago vodiča in napisa naj bi obiskovalci spoznali mnogo več. Vsaj o objektih, za katere še obstaja razlaga, za nekatere je že izginila v pozabo, ker jih ljudje niso ohranjali. Predstava o sakralnih objektih je lahko celovita, če ji dodamo še splošen opis sakralne dediščine teh krajev. Pomembno je vedeti, kako so ti sakralni objekti nastajali, zakaj so bili postavljeni, kakšen je njihov namen.

Da čim boljše prikažemo sakralno dediščino teh far, morajo biti objekti zbrani na enem mestu. Sakralni objekti, ki bodo razstavljeni na ogled, morajo obiskovalcu nekaj povedati, zakaj so nastali, čemu so namenjeni itd. Potrebno bi bilo ohranjati sakralno dediščino in jo boljše spoznati ter predstaviti obiskovalcem. Pomembno je vedeti, zakaj so bili sakralni objekti postavljeni, čemu so bili namenjeni... Vsi ti podatki bodo pomembni pri predstavitvi sakralne dediščine v farah.

Pri zgodovinskem pregledu sem segla nazaj v zgodovino nastanka posameznih far ter predvsem v zgodovino nastanka pomembnejših sakralnih objektov. Zajela sem vse sakralne objekte vseh štirih far (Lovrenc na Pohorju, Puščava, Ožbalt ter Kapla). Zajela sem torej cerkve, kapelice, znamenja, križe, kužna znamenja ter kapelice na drevesih. V posameznih farah nikjer niso zbrani vsi sakralni objekti, temveč samo pomembnejši. Predvsem manjši sakralni objekti, kot so kapelice na drevesih, izginjajo v pozabo, ljudje jih ne obnavljajo, kot tudi nekaterih ostalih, predvsem križev ter kužnih znamenj ne. Nasplošno je o sakralni dediščini zelo malo zapisanega za te kraje. Obstaja nekaj prispevkov na temo zgodovine kraja in župnije, podrobno je predstavljena zgodovina gospodarstva, z umetnostno-zgodovinskega stališča so prikazane najpomembnejše cerkve.

Krajši zapisi teh far so v nekaterih knjigah, brošurah itd., ki jih navajam v seznamu literature. Le-te obravnavajo predvsem geografski in zgodovinski vidik. Nekaj virov sem dobila od duhovnikov teh far ter posameznih vernikov, ki so mi pomagali

predvsem pri iskanju posameznih sakralnih objektov, da sem jih fotografirala ter pri bližnjih domačijah dobila potrebne informacije.

V turistično ponudbo je v teh krajih vključene sorazmerno malo sakralne dediščine, glede na to, koliko je je v resnici. Predvsem je znana romarska cerkev v Puščavi zaradi svoje zgodovine. Tudi v Lovrencu je vključene nekaj sakralne dediščine, kakor tudi na Kapli, v Ožbaltu pa pride v upoštevanje samo glavna cerkev, ostalo ni vključeno.

Za idejo o možnosti vključitve sakralne dediščine v turizem so mi bila v veliko pomoč potovanja v oddaljene kraje, predvsem v Azijo, kjer sem opazila, kako predstavljajo svoje sakralne objekte, jih želijo pokazati obiskovalcem ter s tem tudi zaslužiti nekaj denarja. Predvsem pa način kako jih ohranjajo ter cenijo.

4. IZVOR IN POMEN ZNAMENJ

Vsako sakralno znamenje ima svojo zgodbo. Ljudje so jih (redki to počnejo še danes) postavljali v spomin na nekaj, kar jim je veliko pomenilo. Mnogo križev, kapelic, znamenj ter kapelic na drevesih so postavili v spomin na nesreče. Včasih so se ob boleznih zaobljubili, da bodo, če bodo ozdraveli, postavili kapelico. Nekatere križe pa so postavili zato, ker je na razpotju k različnim kmetijam pač moralo stati neko znamenje.

Ta znamenja imajo umetniško vrednost, so pa del življenja preprostih ljudi. Pogosto so jih povezovali z različnimi obredi, predvsem pogost obred je bil velikonočni blagoslov pred nekaterimi znamenji. Ob nekaterih znamenjih so se celo zbirali ljudje ob pogrebih ali procesijah. Najpogosteje pa so hodili samo molit in prinašat cvetje.

4.1. KAPELICE

Kapelice spadajo med večja znamenja in nekatera izmed njih so že precej stara ter v večini precej vzdržljiva. Arhitektonsko pa so tudi precej zahtevna. Od drugih zidanih znamenj se razlikujejo po tem, da imajo notranji prostor, kjer so pogosto križi, kipci, freske. V nekaterih primerih je prostor velik toliko, da lahko vanj stopi človek. Ambient pogosto dopolnjujejo drevesa.

Prvotno je ime *kapela* pomenilo molitveni prostor na kraljevem dvoru v Parizu, kjer se je domnevno ohranil plašč sv. Martina iz Toursa. (Kasneje so bili ti molitveni prostori lahko v bolnicah, dvorcih ali palačah.)

4.2. ZIDANA ZNAMENJA

Ljudje pogosto rečejo znamenjem kar kapelice, ker po videzu spominjajo nanje. Od kapelic se razlikujejo po tem, da nimajo notranjega prostora, vendar le globjo nišo s kipom ali sliko, včasih še vratca, ki jo zapirajo in so dvignjena od tal. Nekatera znamenja pa so zgolj poslikana.

4.3. LESENI KRIŽI

Od vseh znamenj je po navadi največ križev. Značilno je, da so bili pogosto postavljeni v bližini kmetij, največkrat na razpotjih. Križi po navadi ne dosežejo velike straosti, saj so v večini leseni in zato ne toliko obstojni. Osnova teh znamenj je lesen križ, na katerem pa je Kristusov kip, ki je v večini primerov lesen. Mnogo križev dopolnjujejo lesena ozadja. Križe prekrivajo različne kritine, od pločevinaste do skodlaste itd.

4.4. STEBRNA KAMNITA ZNAMENJA

Stebna kamnita znamenja so običajno kažipoti, ki usmerjajo romarje, hkrati pa so tudi kulturni okras okolja, v katerem stojijo. Imenujemo jih tudi kužna znamenja.

4.5. LESENE KAPELICE NA DREVESIH

Lesene kapelice na drevesih so najpreprostejša znamenja, ki pa jih ni veliko. Kapelice so visoke približno 40 cm z odprtino, v kateri je križec ali majhen kip. Odprtino zakrivajo steklena vratca. Kapelice pogosto tudi krasijo z rožami ter raznimi drugimi okraski. Kapelice vise na drevesih in v večini so novejšega izvora, saj so dokaj neobstoje, ker so lesene.

5. FARA LOVRENC NA POHORJU

Naselje Lovrenc na Pohorju zavzema severni del vzhodnega Pohorja in obsega del ozemlja jugozahodno od velike dravske vijuge, s katero prehaja reka Drava iz tesne soteske v široko Dravsko dolino pred Mariborom.

Ko pridemo do pisne omembe nekega kraja, pomeni, da je že nekaj časa v njem razvita osnovna infrastruktura za življenje.

Vendar so to le domneve. Mi smo vendarle vezani na konkretne in preverljive podatke. Prva pisna omemba Sv. Lovrenca sega v leto 1091. To je rojstni dan kraja Sv. Lovrenca.

Sv. Benedikt iz Nursije je oče zahodnega meništvja. Danes je to mestece Norcia v Umbriji. Živel je v letih 480 – 547 vendar letnici rojstva in smrti nista povsem točno preverljivi. Imel je sestro dvojčico Sholastiko, ki je tudi svetnica in je ustanovila žensko vejo benediktink. Pri nas jih ni več, so pa na otoku Cresu. Benediktinci so pri nas že nekaj let ponovno prisotni pri Sv. Križu nad Mariborom.

Benediktinci so zaznamovali naš kulturni prostor. Z reklom: „MOLI IN DELAJ = ora et labora“...so postavili kulturne, politične in gospodarske temelje srednjeevropskega in mediteranskega področja.

Matični samostan v Šentpavlu v Avstriji je „odskočna deska“ še za Brezno, Selnico, Ruše, Puščavo ...

Po Dravski dolini so po pritokih iskali primerno lokacijo za kolonizacijo. Reka Radoljna je bila primeren vodotok. Imela je dovolj rib, kajti ti menihi so jedli samo meso hladnokrvnih živali, kamor spadajo ribe.

Začeli so krčiti gozdove, jih spreminjati v polja in travnike. Postavili so si na mestu današnjega župnišča samostan in kapelico (na mestu župnijske cerkve).

Tako po dobrih 100 letih postane Lovrenc tudi samostojna župnija (1214). Kraj lepo napreduje skozi stoletja. Jožef II. 1786 dokončno nažene menihe iz Lovrenca. Samostani, ki se niso direktno ukvarjali s šolstvom ali gospodarsko dejavnostjo so bili po njegovem ediktu razpuščeni. Benediktinci spadajo v kontemplativno vejo redovnikov. Župnija pade pod direktno upravo Lavantinske škofije.

Jožefinske fare so nastale tudi po načelu, da najdaljša pot od doma do cerkve ne sme trajati dlje kot eno uro normalne človeške hoje. Mogoče je tudi zaradi tega načela toliko cerkvic in cerkva na Slovenskem...

Cerkveno upravno se je situacija precej spreminjala. Danes spada župnija pod dekanijo Maribor, kar je nenavadno daleč stran. Tudi ko je spadala pod pražupnijo Hoče, ni bilo bistveno boljše.

Miselno je Lovrenc skozi vso zgodovino močno vezan na mariborski bazen. To je po svoje prednost, hkrati pa je mogoče malo težko za lastno identiteto krajanov. Danes se razlika med vasjo in mestom briše zlasti v komunikaciji in predvsem odhajanja v službo v mesto med vasjo in mestom briše. Lovrenc je edini trg na Pohorju. Prebivalec pa se čuti v sebi "dvoživko", razpetega med tipično mestnim in podeželskim načinom življenja, razmišljanja in čutenja. To prinaša s seboj izredno zanimive pojave in dogodke v življenju posameznika in celotne populacije doline.

5.1.SAKRALNA DEDIŠČINA LOVRENCA NA POHORJU

5.1.1. CERKVE

Slika 1: Cerkev sv. Ignacija

Na tem mestu je prej stala lesena kapela, katero pa je leta 1759 nadomestila sedanja romarska cerkev.

Slika 2: Cerkev sv. Križa

Prvotna gotška cerkev je nastala pred letom 1381, sedanja zgodnjebaročna pa je iz leta 1659.

Slika 3: Župnijska cerkev sv. Lovrenca

Sedanja stavba je iz okoli leta 1756, omenjala pa se je že leta 1184. Stavba je skoraj v celoti enovite baročne gradnje.

Slika 4: Cerkev sv. Radegunde

Cerkev je iz prve polovice 18. stoletja, prvič so jo omenjali leta 1468. V osnovi je romarska.

5.1.2. KAPELICE

Slika 5: Morijeva ali Paradižova kapelica

Kapelica stoji pri Morijevi domačiji. Kapelico je sezidal Feliks Mori, ko je bil hudo bolan. Zaobljubil se je, da bo postavil kapelico, če bo ozdravel. Postavljena je bila leta 1944.

Slika 6: Hojnikova kapelica

Kapelica stoji ob cesti pri Hojnikovi kmetiji. Postavljena je bila leta 1829, ko so Hojnikovi prizidali hišo. Na vratih so vidne črke AMB (Anton Marija Brezočnik). V preteklosti je bila navada, da so domači v to kapelico nosili kipe, da so domači v to kapelico nosili kipe z romanj.

Slika 7: Urbančeva kapelica

Stoji nad kmetijo Urbanc. Jakob Urbanc st. jo je dal postaviti leta 1914 kot priprošnjo za srečno vrnitev sinov iz prve svetovne vojne.

Slika 8: Kapelica na Glažučkem polju pod trgom

Pri tej kapeli so nekje do leta 1890 peli evangelij in delili tretji blagoslov pri procesiji.

Slika 9: Pokopališka kapela

Kapelo je dala postaviti vdova Katarina Karlatec leta 1866.

5.1.3. ZNAMENJA

Slika 10: Figuralno znamenje Sv. Miklavža

Figuralno znamenje so dali postaviti tržani, ki so se v 18. stoletju v velikem številu preživljali s splavarjenjem lesa po Dravi. Flosarji so k znamenju nosili darove v zahvalo za srečno vrnitev s poti.

Slika 11: Znamenje pri Faku

Znamenje je tristrano s tremi polkrožnimi nišami. Zamenje je iz 19. stoletja. Po pripovedovanju je v vsej dolini razsajala kuga in pomrli naj bi vsi ljudje. Le Fakov gospodar je ozdravel in dal iz hvaležnosti postaviti to znamenje.

Slika 12: Znamenje pri Mauriču

Znamenje je iz sredine 18. stoletja. Izvor znamenja ni znan.

5.1.4. LESENI KRIŽI

Slika 13: Ahejev ali Strgarjev križ

Slika 14: Dobnikov križ

Križ stoji pri mostu čez Radoljno, kjer so ga „privid nekoga v vinjenem stanju“ dali postaviti Vanerjevi v spomin na Franca Vanerja, ki je pozimi leta 1916 padel čez prepad v Radoljno in tam zmrznil.

Slika 15: Grobenvirtov križ

Slika 16: Helblöv križ

Križ označuje razcep ceste. Postavljen je bil v prejšnjem stoletju. V času po zadnji vojni so imeli pri tem križu velikonočni blagoslov.

Izvor križa ni znan.

Slika 17: Hudejev križ

Izvor križa ni znan.

Slika 18: Karlačev križ

Stoji ob cesti pod kmetijo Kavčič. Do leta 1962 je bil pri križu velikonočni blagoslov.

Slika 19: Kašnerjev križ

Križ stoji pri Kašnerjevi kmetiji. Izvor ni znan.

Slika 20: Lesjakov ali Štombrekov križ

Križ je dal postaviti posestnik Kelner.

Slika 21: Pečovnikov križ

Izvor križa ni znan.

Slika 22: Povhov križ

Izvor križa ni znan.

Slika 23: Pšajderov križ

Izvor križa ni znan.

Slika 24: Sgermov križ

Izvor križa ni znan.

Slika 25: Sinrajhov križ

Križ stoji na mestu, kjer se je smrtno ponesrečil eden iz družine Sinrajh.

Slika 26: Žumrov križ

Izvor križa ni znan.

6. FARA PUŠČAVA

Predstavlja dejansko najožje grlo skozi dohod v odprto Lovrenško dolino s strani reke Drave ob Radoljni. Radoljna je bila v geološki zgodovini izredno nagajiva rečica, ki je znala mnogokrat pustošiti po dolini. Njene sledi spremenjenih tokov so tam, kjer jih ne bi niti v sanjah več pričakovali. Toda ozko grlo skalovja v Puščavi se ni dalo...

Lokacija cerkve v Puščavi je na polotoku, ki ga s strani obliva reka Radoljna.

Prvotno je bila tu postavljena lesena kapelica, ki je stala v smeri današnje širine cerkve. Kakor večina božjih poti, ima tudi ta svoj začetek v zaobljubi. Cerkev v današnjih dimenzijah stoji od leta 1670. Gre za najbolj impozantno cerkev v dolini reke Drave, ki je po večini takoj za Šentpaveljsko katedralo v Avstriji. Postavili so jo tudi opatje z denarjem izredno velikih posestev in gozdov Pohorja. Zunanost ne obeta nič kaj posebnega še posebej ne sodijo zraven polkrožna okna. Je triladijska bazilika z mogočnimi oboki in stolpi, ki skrivajo v sebi sledi toskanske renesanse.

V Puščavo se radi zgrinjajo romarji, še posebej za praznik vnebovzetja (15.8.). Tudi sv. Ana privabi veliko romarjev. Sama lokacija in konfiguracija reliefa ima v sebi nekaj mističnega in na človekovega duha vpliva meditativno. Mogoče tudi zaradi tega ime Puščava – ne kot geografski pojem, ampak tihota s šumenjem potoka v človeku samem. Zanimivost je tudi, da na podstrešju cerkve v Puščavi živi nekaj vrst netopirjev, ki edino tukaj bivajo v Sloveniji.

Listina iz leta 1091 omenja, da je grof Engelbert Spanheimski daroval samostanu v Št. Pavlu na Koroškem posestvo "Heremum Radinlac didctam" to je današnje Puščavo in Lovrenc. Isti grof je v 11. st. pri kapeli sv. Lovrenca ustanovil majhen samostan. Sčasoma je nastalo več kapelic, med njimi tudi kapelica sv. Štefana, kjer stoji sedaj župnijska cerkev Device Marije v Puščavi.

Na spominski plošči, vzdani na zunanji strani cerkve, se da razbrati, da je v letih 1622–1627 dal zgraditi to cerkev šentpaveljski opat Hieronim Markstaler. Domnevajo, da je stala ta cerkev v smeri vzhod (glavni oltar) zahod. Predelal in povečal pa jo je leta 1672 njegov naslednik Filip Rotenhaustler v smeri jug (glavni oltar) sever.

Cerkev je impozantna slopna bazilika italijanske pozne renesanse (17. st.) s tremi ladjami. Zunaj je nekoliko prozaična s praznimi stenami in neokusnimi polmesečnimi okni, znotraj pa je lepa organska razvrstitev.

Po vzorcu starih bazilik nadkriljuje glavna ladja stranski s poševnima strehama. Stropi glavne ladje imajo kapiteljsko ogrodje toskanske razporedbe. Lahko se reče, da je cerkev spomeniško najpomembnejša stavba šentpavelskih benediktincev, poleg romarske samostanske cerkve v Št. Pavlu. Tudi veliki oltar, ki se dviga v silno višino v štirih nadstropjih, je velikopotezno delo domačega baroka druge polovice 17. stoletja, a se je ohranila.

Cerkev je med največjimi v Sloveniji: 45 m dolga, 15 m široka in 14,75m visoka. Zidana je na polotoku, ki ga od treh strani obliva potok Radoljna. Skraja so za božjo pot skrbeli Benediktinci. Ko pa so leta 1782 morali kraj zapustiti, je 1786 postala samostojna kuracija in je prišla pod oskrbo škofijskih duhovnikov iz Lovrenca. Leta 1784 je bila kuracija Device Marije v Puščavi povzdignjena v župnijo. Božja pot je sicer v jožefinskih časih trpela, a ni prenehala.

Kapela sv. Ane na gričku Oslice

Sezidana je bila l. 1659. Dolžina 11, 65 m širina 4, 65 m, višina 6. 70 m. Na oltarju (obnovljena 1991) je starinski kip, ki je bil shranjen v kapeli na Rdečem bregu (kip Ane Samotretje). Ob straneh sta prvotna kipa sv. Joahim in sv. Jožef. Za časa cesarja Jožefa II je prišla zapoved, da morajo kapelo podreti. Puščavske žene so šle v Hoče prosit dekana, naj kapeli prizanesejo. Baje so bile osorno zavrnjene. Kapela je bila na dražbi prodana (Lovrenčanu Jakšetu za 30 goldinarjev). Ta jo je podaril Puščavčanom.

6.1. SAKRALNA DEDIŠČINA PUŠČAVE

6.1.1. CERKVE

Slika 27: Devica Marija v Puščavi

To cerkev je dal zgraditi šentpavelski opat Hieronim Markstaler v letih 1622–1627. Domnevajo, da je stala cerkev v smeri vzhod (glavni oltar) zahod. Predelal in povečal pa jo je leta 1672 njegov naslednik Filip Rotenhaustler v smeri jug (glavni oltar) sever. Cerkev je impozantna slopna bazilika italjanske pozne renesanse (17.st.) s tremi ladjami. Cerkev je med največjimi v Sloveniji. Stoji na polotoku, kjer ga od treh strani obliva potok Radoljna. Na začetku so za božjo pot skrbeli benediktinci. Ko pa so leta 1782 morali kraj zapustiti, je 1786 postala samostojna kuracija in je prišla pod oskrbo škofijskih duhovnikov iz Lovrenca. Leta 1784 je bila kuracija Device Marije v Puščavi povzdignjena v župnijo.

6.1.2. KAPELICE

Slika 28: Kapela sv. Ane na gričku Oslice

Sezidana je bila leta 1659. Za časa cesarja Jožefa II je prišla zapoved, da morajo kapelo podreti. Puščavske žene so šle v Hoče prosit dekana, naj kapeli prizanesejo. Baje so bile osorno zavrnjene. Kapela je bila na dražbi prodana (Lovrenčanu Jaksetu za 30 goldinarjev. Ta jo je podaril Puščavčanom.

Slika 29: Kapela sv. Nikolaja na Falskem gradu

Sv. Nikolaj povezuje kapelo s splavarstvom. Kapela je v sklopu falskega gradu. Že prej je bila na tem mestu graščina s kapelo, katero pa so porušili leta 1407.

Slika 30: Trjenkova kapela na Kumnu

Kapelica stoji pri kmetiji Trjenk. Postavljena je bila med štiri lipe, ki so jih posadili v letu graditve. Na kapelici je napis: TO KAPELICO JE POSTAVIL ŠTEFAN VICMAN LETA 1848 V SPOMIN SVOJEMU SINU, KI JE NA OGRSKEM NESREČNO SMRT STORIL 1931/1989. Po župnijski kroniki sklepajo, da gre za umorjenega sina Gašparja.

Slika 31: Lamprehtova kapela

Kapela je bila postavljena v spomin na poroko domačega sina.

6.1.3. ZNAMENJA

slika 32: Štučevo znamenje na Činžatu

Slika 33: Znamenje pri Hitlu

Imenujejo ga tudi Požunovo znamenje. Postavljeno je na Gomili. Njegov slog ni značilen za te kraje. Znamenje je bilo postavljeno leta 1669 v spomin na kugo. Po izročilu naj bi stalo na grobovih številnih trupel ljudi, ki so podlegli tej bolezni.

Znamenje stoji na Ruti ob železniški progi. Izvor znamenja ni znan.

Slika 34: Znamenje v Žvikartovem (Krajcirtovem) vrtu

Postavljeno je bilo nad izlivom Radoljne v Dravo. Znamenje je bilo postavljeno leta 1652.

6.1.4. KUŽNA ZNAMENJA

Ob stari cesti iz Puščave na Falo stoji pet znamenj iz 17. stoletja. Štiri od njih (kužno znamenje na Oslici, kužno znamenje na Jodlu, kužno znamenje pri Črešniku ter kužno znamenje pri Puščavskem pokopališču) sta dala postaviti šentpavelski opat Pavel Memminger oziroma grad Fala med leti 1638–1660. Ta znamenja so kljub starosti pristna in ohranjena prav zaradi trdnega pohorskega kamna, iz katerega so grajena. Ustna izročila kažejo na to, da naj bi bila znamenja postavljena v spomin na kugo. Med ljudmi je udomačeno tudi ime "kužno znamenje".

Ob teh znamenjih so na praznik sv. Pankracija, Servacija in Bonifacija (12., 13. in 14. maj) molili rožni venec. Procesija je šla od Puščave do Falskega gradu, torej mimo štirih znamenj. Peto znamenje stoji levo od Falskega gradu - "kužno znamenje na Fali" - in verjetno nima nobene zveze z ostalimi štirimi "kužnimi znamenji". Ob znamenju najden kamniti kvader ima letnico 1665.

Slika 35: Kužno znamenje na Oslici ali pri sv. Ani

Slika 36: Kužno znamenje na Jodlu

Slika 37: kužno znamenje pri Črešniku

Slika 38: Kužno znamenje pri Puščavskem pokopališču

6.1.5. LESENI KRIŽI

Slika 39: Doverov križ

Izvor križa ni znan.

Slika 40: Gozdnikov ali Monetijev križ

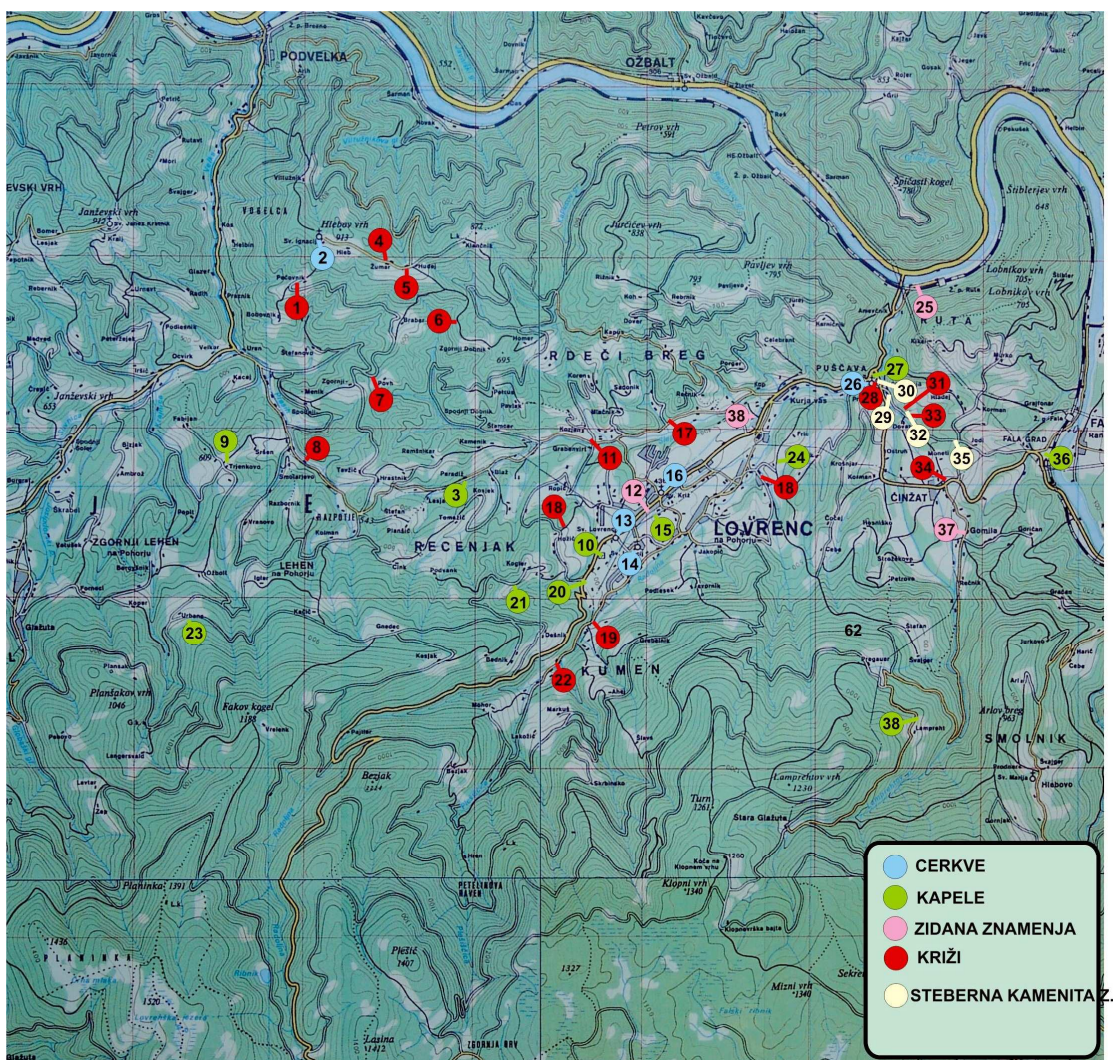
Izvor križa ni znan.

Slika 41: Puščavski križ

Pred tem križem je stal na tem mestu lesen križ z lesnim korpusom, katerega so uničili. Pred nekaj leti so dali postaviti novega z železnim odlitkom.

6.2.ZEMLJEVID LOVRENCA NA POHORJU TER PUŠČAVE

1. Pečovnikov križ
2. Cerkev sv. Ignacij
3. Morijeva kapela
4. Žumrov križ
5. Hudejev križ
6. Dobnikov križ
7. Povhov križ
8. Helbllov križ
9. Trjenkova kapela
10. Pokopališka kapela
11. Grobenvirtov križ
12. Figuralno znamenje sv. Miklavža
13. Farna cerkev sv. Lovrenca
14. Cerkev sv. Radegunde
15. Kapela na Glažučkem polju
16. Križna cerkev
17. Lesjakov križ
18. Sinrajhov križ
19. Ahejev križ
20. Hojnikova kapela
21. Koglerjeva kapela
22. Sgermov križ
23. Urbančeva kapela
24. Trjenkova kapela
25. Znamenje v Žvikartovem vrtu
26. Romarska cerkev sv. Device
Marije
27. Kapela sv. Ane
28. Puščavski križ
29. Stebrno kamnito znamenje pri
Črešniku
30. Stebrno kamnito znamenje na
Oslici
31. Križ na Puščavskem pokopališču
32. Stebrno kamnito znamenje pri
Puščavskem pokopališču
33. Doverov križ
34. Gozdnikov križ
35. Stebrno kamnito znamenje vrh
Jodla
36. Kapela sv. Nikolaja v Falskem
gradu
37. Štučevo znamenje
38. Lamprehtova kapela

7. FARA OŽBALT OB DRAVI

Ožbalt leži v Dravski dolini, tik ob reki Dravi.

Župnija Sv. Ožbalt ob Dravi nima veliko križev, nima pa tudi nobene kapelice ali znamenja. Bila je samo ena kapelica, ki jo je zalila voda reke, saj so tam zgradili elektrarno Fala.

Župnija Ožbalt ob Dravi je leta 2004 obhajala 120-letnico svoje ustanovitve.

Vse do 12. stoletja se je od Brezna do Fale raztezal pragozd, imenovan Dravski gozd. To ozemlje je konec 12. in v začetku 13. stoletja spadalo v novo ustanovljeni vikariat, tako sta v 13. stoletju dravsko splavarstvo in kraljeva obdravska cesta predrli dravski gozd. Prebivalci so prvi postavili majhno cerkvico in jo posvetili sv. Ožbaltu.

Nastanek cerkve sv. Ožbalta je povezan s pripovedjo. Ta pravi, da je nekoč po Dravi priplaval kipec nekega svetnika in se ustavil v majhnem zalivu. Tukajšnji prebivalci so ga našli in pokazali župniku v Breznu. Župnik jim je povedal, da je to kip svetega Ožbalta, kralja in mučenca. Domačini so se odločili, da bodo nad mestom, kjer so našli kip, sezidali cerkev. Pripoved nadalje pravi, da bo reka Drava cerkev, kakor jo je prinesla, nekoč tudi odnesla.

Leta 1813 so zgradili novo cerkev sv. Ožbalta, saj je bila stara premajhna za vse romarje, ki so prihajali od daleč in blizu ter romali na god sv. Ožbalta (5. avgusta), da so izprosili sebi in živini zdravja in prosili za lepo vreme. K cerkvi sv. Ožbalta so posebej radi prihajali avstrijski romarji, saj je bila zanje vsako leto pripravljena posebna sveta maša in pridiga v nemškem jeziku.

7.1.SAKRALNA DEDIŠČINA OŽBALTA OB DRAVI

7.1.1. CERKVE

Slika 42: Sv. Ožbalt

Cerkev je bila zgrajena 1813 leta na mestu, kjer je prej stala prejšnja cerkev. Prva božja služba se je v novi cerkvi zgodila prav na ožbaltško nedeljo, 8.8.1813. Cerkev so počasi obnavljali in kupovali vse potrebno za dostojno bogoslužje.

7.1.2. KRIŽI

Slika 43: Kojzekovega mlinarja križ

Izvor križa ni znan.

Slika 44: Lenčev križ ob Čermenici

Izvor križa ni znan.

Slika 45: Murkov križ (Kojzekov mlin) v Ožbaltski grabi

Izvor križa ni znan.

Slika 46: Prajzlov križ v Ožbaltski grabi

22. maja 1939 sta v potoku, ki teče mimo, utonila zaradi narasle vode Anton Rotovnik, p.d. Bajs in Peter Pavlič, p. d. Prajz. V novembru tega leta so v njun spomin blagoslovili križ, ki danes stoji nekaj metrov nad mestom, kjer se je zgodila nesreča.

Slika 47: Ropov križ ob Čermenici

Stoji na križišču poti, ki pelje na Duh. Kdaj je bil postavljen, se ne ve. Najverjetneje pa je bil postavljen zaradi križišča in lažje orientacije mimoidočih.

Slika 48: Ulbinov križ na Ulbinovem vrhu

Izvor križa ni znan.

Slika 49: Vauherjev križ ob Čermenici

Križ je postavljen na nekoliko večji skali, saj naj bi ta skala pokopala pod seboj na sam poročni dan ženina in nevesto, ko sta odhajala k poroki. Skala je poškodovala tudi nekaj svatov. V spomin na žalosten dogodek so na skalo postavili križ. Kdaj je to bilo, ni znano.

8. FARA KAPLA NA KOZJAKU

Kapla leži na vrhu Kozjaka, nad Ožbaltom.

Župnija Kapla na Kozjaku ima poleg lepe in urejene župnijske cerkve sv. Katarine še niz lepih znamenj v obliki kapel ali križev. Znamenja so razsejana po vsej župniji, tako na Zgornji Kapli in Spodnji Kapli kot v Gradišču, kamor spada deloma tudi ta zaselek, čeprav je upravno v drugi občini. Za mnoga znamenja se ne ve več čas nastanka, nosijo pa ime po domačem imenu kmetije oziroma hiše.

Župnija Kapla na Kozjaku je leta 1995 obhajala prvo omembo kraja in 200-letnico, odkar je bilo tam vpeljana redno dušnopastirsko poslanstvo. To je vsekakor pomemben zgodovinski dogodek, saj razodeva večstoletno pričujočnost Cerkve, oznanjevanja evanglija iz roda v rod ter rast duhovnega in verskega življenja. Najdbe pričajo, da so bili ti kraji že v zgodovini poseljeni.

Zgodovina Kaple je razumljiva s pomočjo pogleda v takoimenovano pražupnijo Labot/Lavamünd v Avstriji. Začetki župnije Labot segajo v karolinško dobo. Župnija se je razprostirala čez vso pokrajino Radelj do meje z Mariborsko škofijo pri Ožbaltu. Prva se je od labotske pražupnije ločila župnija Remšnik. Obseg župnije je bil prevelik, zato so benediktinci zgradili novo duhovno središče v Breznu ob Dravi.

Sedanja župnija Kapla je tesno povezana z župnijo Remšnik. Cerkvica na Kapli je bila podružnica sv. Jurija na Remšniku in je prvotno spadala v pražupnijo Labot.

Ni pa znano, kdaj je bila na Kapli prva zgrajena kapela ali cerkev.

Sedanja Kapla se je razvila šele v srednjem veku, ko so podložniki gradov in cerkve krčili gozd, ustanavljali samotne kmetije. Zato je tudi Kapla tipično klasične oblike strnjenega okolja.

Med ljudmi je razširjeno prepričanje, da ime *Kapla* izvira iz kapele, ki naj bi stala na tem prostoru, saj so se tukaj križale trgovske poti od vzhoda na zahod in od juga na sever. Za lažjo orientacijo so na križišču teh cest zgradili kapelico ter jo posvetili priljubljeni svetnici, eni od 14 pripročnikov v sili, sv. Katarini Aleksandrijski, ki goduje 25. novembra. Kapla je postala samostojna župnija leta 1892.

8.1. SAKRALNA DEDIŠČINA KAPLE NA KOZJAKU

8.1.1. CERKVE

Slika 50: Cerkev sv. Katarine

Zgrajena je bila takoj po letu 1813, ko je zgorela kapela, ki je prej stala na tem mestu. Material za gradnjo so dobivali kar iz bližine, kjer je danes pokopališče.

8.1.2. KAPELICE

Slika 51: Breznikova kapela na Sp. Kapli

Slika 52: Čevnikova kapela na Zg. Kapli

Nastanek kapele je povezan z znano romarsko cerkvijo Maria Zell v Avstriji, kamor so naši predniki zelo radi romali. Nekdanji gospodar na tej kmetiji, p. d. Breznik, je vsako leto vodil romarje s Kaple v to Marijino svetišče. Hodili so peš. Ko se je postaral in so mu noge odpovedovale, se je še podal zadnjič podal na romanje. Takrat je s seboj prinesel križ in zanj postavil kapelo.

Kapelo pri Čevniku je postavil Jurij Garb, gospodar na Čevnikovi domačiji leta 1922, kot spomin na prvo ženo, ki mu je umrla na porodu, in zaradi srečne vrnitve iz prve svetovne vojne. V znak hvaležnosti nebeški Materi Mariji in v spomin na umrlo ženo je zgradil lepo kapelico, ki jo je 15. avgusta 1922 blagoslovil župnik Vincenc Lorenčič.

Slika 53: Grabnfomerjeva kapela na Sp. Kapli

Slika 54: Holcmanova kapela na Sp. Kapli

Kapela pri Grabnfomerju je bila postavljena in blagoslovljena 9. maja 1971, kot spomin na

Kakor so pripovedovali stari ljudje, naj bi na tistem mestu šla pogosto mimo nočna jaga. Da bi to preprečili, so hoteli prostor

Jožefa Kočunika, moža Antonije Kočunik. Ko so gradili lovrenški most, je padel in utonil v Dravi.

blagosloviti. Po njihovem mnenju je bila postavitvev kapele najprimernejši način, da nočna jaga preneha hoditi tod mimo.

Kapelo je dal postaviti leta 1864 takratni gospodar Holcmanovega posestva, Andrej Pavlič.

Slika 55: Klemčeva kapela na Zg. Kapli

Slika 56: Kovačeva kapela na Sp. Kapli

Nastanek in postavitvev kapele sta povezana z letom 1943, ko se je v poletju začelo nebo nad Kaplo temniti. Pripravljalo se je na nevihto s točo. Med hudim bliskanjem in grmenjem je strela udarila v stanovanjsko hišo, ki je začela takoj goreti. Domači so bili vsi strašno zbegani. Prosili so Devico Marijo za pomoč in skušali pogasiti nastali ogenj. Nekako jim je uspelo, da se ogenj ni razširil in razplamtel. V zahvalo za uslišano prošnjo so postavili kapelo, ki jo je blagoslovil 20. septembra 1964 Jakob Vraber, župnik v Slivnici pri Mariboru.

Kapela pri Kovaču na Sp. Kapli stoji tik ob asfaltirani cesti, ki pelje po Čermenici na Kaplo. Posvečena je sveti Katarini. Je precej velika in lepo oskrbovana. Podatek kdaj je bila zgrajena, je neusmiljeno zabrisal čas. V kapeli, ki je precej velika, je kip svete Katarine. Nekdaj je bila pri hiši kovačija, kjer so se ukvarjali predvsem s podkovanjem konjev. S konji so vozili les do Drave, kjer so ga vezali v splave in plavili proti Podravini in Srbiji.

Slika 57: Krajcirtova kapela na Sp. Kapli

Kapelo pri Krajcirtu na Sp. Kapli so postavili v letu 1897. To je zapisano na križu, ki je pritrjen v notranjosti kapele. Na njem piše, da jo je zgradil F. D. Javornigg in je bila posvečena 18. avgusta 1897.

Slika 58: Močivnikova kapela na Zg. Kapli

Leta 1943 se je Julijana Topler, gospodarica na Močivnikovem posestvu, zaobljubila, da bo postavila kapelo, če se njen mož Rudolf srečno vrne iz druge svetovne vojne. Res se je vrnil živ in zdrav, vendar je bila obljuba izpolnjena šele leta 1985. Ker je v letu 1981 umrl tudi sin Rudolf, je sedanja kapela tudi spomin nanj in za srečo in blagoslov Močivnikove domačije. Blagoslovljena je bila leta 1985.

Slika 59: Preklova kapela na Sp. Kapli

Kapela je bila postavljena avgusta 1913. Na istem mestu je prej stal križ, ki je bil nekdanj na kapelskem pokopališču. Kapelo je blagoslovil Maks Vraber, kasnejši stolni prošt v Mariboru.

Slika 60: Pušnikova kapela na Zg. Kapli

Kdaj so postavili kapelo ni znano. Miha Kure, ki je sosed in zanjo skrbi, je povedal, da je bila zgrajena zato, ker je pred približno 150 do 200 leti skoraj vsako leto zapored pridelke na polju uničila toča. Ravno tam je potokla in izničila vse vloženo delo celega leta. Da bi toča prenehala uničevati, so postavili kapelo

Slika 61: Rihterjeva kapela na Sp. Kapli

Kapela stoji ob poti k Žlagerju, Strčeju in Črešniku. Najprej je tam stal lesen križ, kasneje pa so zaradi vsakoletne procesije postavili kapelo. Bila je farna kapela, ki pa je kasneje prešla v last kmeta Ludvika Rihterja. Najverjetneje je nastala leta 1810, kar priča tudi napis pod streho kapele.

Slika 62: Šrongerjeva kapela na Zg. Kapli

Kapela pri Šrongerju na Zg. Kapli je bila postavljena na željo Ivana Adama, takratnega gospodarja Šrongerjevega posestva. Ko je moral v prvo svetovno vojno, se je zaobljubil, da ob srečni vrnitvi postavi kapelo. Po štirih letih se je vrnil in želel uresničiti zaobljubo. Takratni časi tega niso dopuščali. Želja se mu

je izpolnila 19 let po njegovi smrti, ko je kapelico dala zgraditi njegova žena Terezija Adam.

Kapela je posvečena lurški Mariji leta 1968.

Slika 63: Štrablekova kapela na Zg. Kapli

Starejši ljudje vedo povedati, da je prvotna kapela stala nekoliko niže, kjer je sedaj križišče cest. Zakaj so jo postavili, ni znano. Najverjetneje je bila postavljena zaradi procesije z Najsvetejšim ob prazniku svetega Rešnjega Telesa. Pri kapeli se je vedno začel tudi pogrebni obred in tudi danes je tako.

8.1.3. KRIŽI

Slika 64: Časmlinarjev križ v Gradišču

Bil je postavljen zaradi zaobljube ob srečni vrnitvi iz prve svetovne vojne. Najprej je stal na mestu, kjer stoji spomenik padlim v drugi svetovni vojni. Ker so ga hoteli povsem odstraniti, so ga Časmlinarjevi postavili blizu svoje hiše.

Slika 65: Huberjev križ na Sp. Kapli

Izvor križa ni znan.

Slika 66: Kočunkov (Spodnji) križ na Sp. Kapli

Ta križ je edini križ, o katerem je spletena zgodba o hlapcu, ki ni hotel moliti in ga je požrl vrag. Pustil je samo njegove škornje in krvavo skalo.

Slika 67: Lampredov križ v Gradišču

Križ je bil po obnovi blagoslovljen v letu 1993. Bil je v mesecu maju, ko so imeli pri križu šmarnično pobožnost, ki jo je vodil župnik Igor Glasenčnik.

Slika 68: Ležančev križ na Sp. Kapli

Izvor križa ni znan.

Slika 69: Odanov križ na Sp. Kapli

Izvor križa ni znan.

Slika 70: Pokopališki križ

Križ je bil postavljen zaradi tamkajšnjega pokopališča.

Slika 71: Prajzlov križ na Sp. Kapli

Izvor križa ni znan.

Slika 72: Švarankov (Zgornji) križ na Zg. Kapli

Izvor križa ni znan.

Slika 73: Žajdlov križ na Sp. Kapli

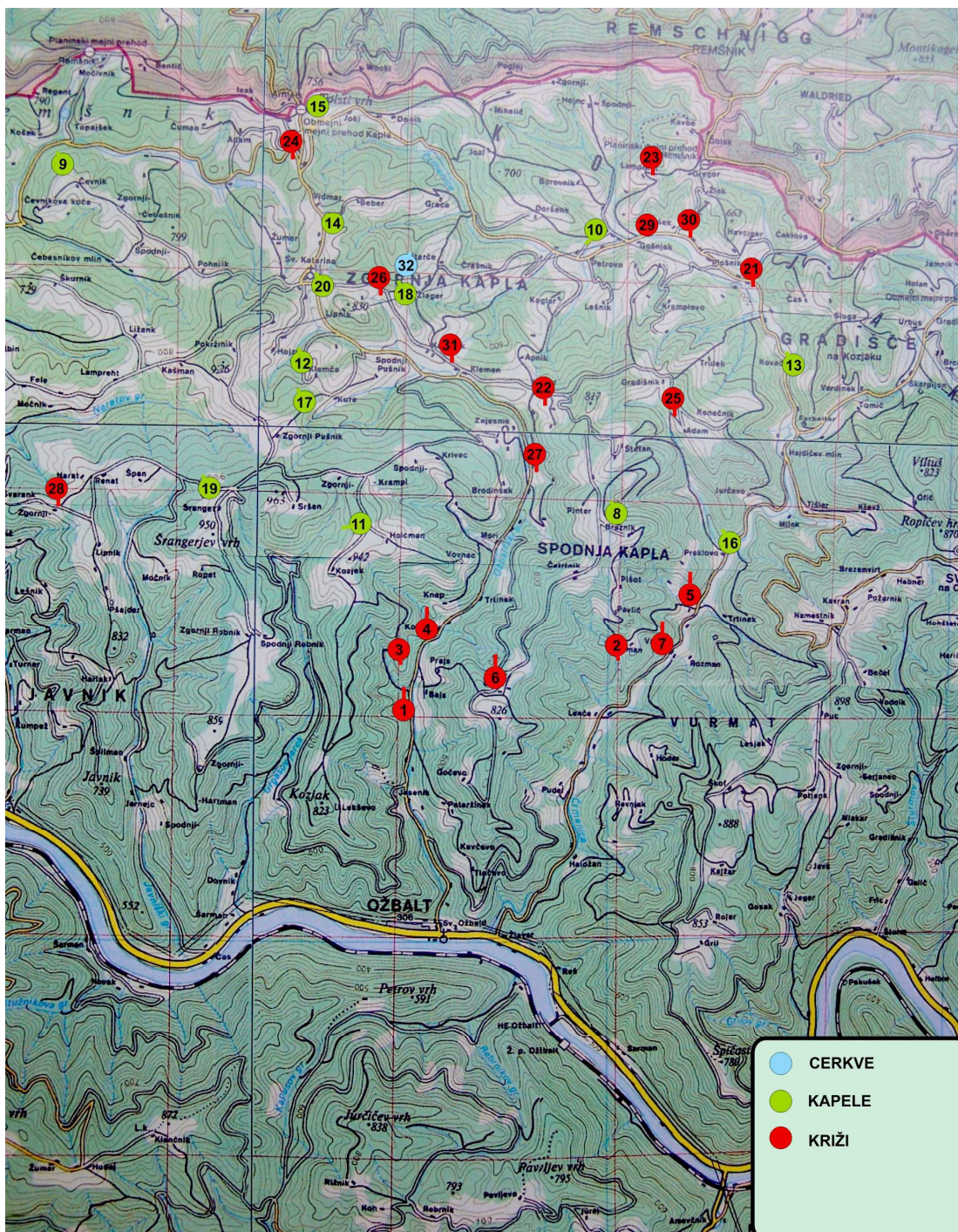
Postavili so ga zaradi spomina na uboj nekega domačina.

Slika 74: Žlekov križ v Gradišču

Na mestu, kjer stoji križ, je meja treh kmetij (tromeja). Ker so se v preteklosti na tem prostoru precej prepirali o lastništvu, je župnik odločil, da naj postavijo križ in prepiri bodo ponehali. Res se je tako zgodilo, saj jih je križ sedaj združeval.

8.2. ZEMLJEVID OŽBALTA OB DRAVI TER KAPLE NA KOZJAKU

1. Kozjakovega mlinarja križ
2. Lenčev križ
3. Murkov križ
4. Prajzlov križ
5. Ropov križ
6. Ulbinov križ
7. Vauherjev križ
8. Breznikova kapela
9. Čevnikova kapela
10. Grabnfomerjeva kapela
11. Holcmanova kapela
12. Klemenčeva kapela
13. Kovačeva kapela
14. Krajcvirtova kapela
15. Močivnikova kapela
16. Preklova kapela
17. Pušnikova kapela
18. Rihterjeva kapela
19. Šrongerjeva kapela
20. Štrablekova kapela
21. Časmlinarjev križ
22. Houberjev križ
23. Lampredov križ
24. Ležančev križ
25. Odanov križ
26. Pokopališki križ
27. Prajzlov križ
28. Švorankov križ
29. Žajdlav križ
30. Žlekov križ
31. Kačunkov križ
32. Cerkev sv. Ožbalta
33. Cerkev sv. Katarine

9. ZGODOVINA VERSKEGA ŽIVLJENJA V FARAH

Družbeno in versko življenje je bilo tesno povezano. Pod okriljem cerkve so bile organizirane razne bratovščine in zveze, kjer so se zbirali odrasli in mladina. Poglavitni namen je bil verski: verniki naj bi s čaščenjem različnih svetnikov poglobljali svojo vero in opravljali dobra dela. Vsekakor pa je bil prisoten tudi družabni vidik, saj je bila to priložnost za srečanje z vrstniki in sokrajani. Priljubljena so bila romanja v daljnje in predvsem bližnje kraje, saj se bila to včasih, ko ljudje še niso toliko potovali, ena redkih priložnosti, da pridejo iz domačega kraja in spoznajo nove ljudi.

Delovale so tudi Dekliške zveze, ki so imele pogosto svoj verouk, aktivno pa je bilo sodelovanje med Dekliškimi zvezami Dravskih župnij. Tako so npr. leta 1914 ob stoletnici jezuitskega reda le-te priredile skupno romanje k sv. Ignaciju, tam so imele skupno sv. obhajilo in posebno slovesnost v čast sv. Ignaciju.

10. ROMANJA

Zelo priljubljena so bila romanja. Župnija Lovrenc na Pohorju je imela dve podružni cerkvi, ki sta bili romarski: Ignacijeva cerkev na Rdečem bregu in cerkev Matere božje s kapelico sv. Ane v Puščavi. Puščavska cerkev je v letu 1786 postala samostojna, vendar je ostala najbolj priljubljeno romarsko središče vseh Lovrenčanov. V fari Ožbalt je tudi romarska cerkev sv. Ožbalt, ki pa v današnjem času ni tako znana po tem romarskem opravilu.

Marijina cerkev v Puščavi je bila zgrajena leta 1628 vendar nekatera poročila pričajo o tem, da je že pred letom 1628 tukaj stala cerkev, h kateri je romalo veliko ljudi, vendar je potem ta cerkev zaradi vojn in povodenj propadla. Kljub temu je še veliko ljudi romalo na ta kraj, zato so postavili križ in maševali na prenosnem oltarju. Po nekaterih virih naj bi bila ta cerkev posvečena sv. Štefanu, vendar to ni najbolj verjetno. Nekateri trdijo, da je na mestu, kjer je bila zgrajena cerkev, stal steber in se je ob sobotah zvečer slišalo zvonjenje. Kot dokaz, da je bila cerkev pozidana po božjem navdihu, navaja samostanski vir dejstvo, da so začele tja prihajati trume romarjev s Koroške, Štajerske, Hrvaške in drugih dežel.

Maše so bile v puščavski cerkvi na vse Marijine praznike in ob večjem obisku vernikov je bila vključena tudi pridiga. Najslovesneje so obhajali patrocinj cerkve, ki je bil v nedeljo po Marijinem vnebovzetju (15. avgust), ko je prišlo veliko ljudi tako iz domače dežele, kot iz sosednjih. Veliko romarjev je prihajalo tudi iz Maribora. Za leto 1634 navajajo, da je v Mariboru bila prisotna kuga, ki pa je prenehala razsajati in so Mariborčani dve nedelji po 15. avgustu prišli v velikem številu. Romarji so cerkvi darovali veliko dragocenosti. Omenjeni so darovi: lep mašni plašč, rdeča bandera, srebrn ženski pas, denar in živina.

V letu 1660 so na bližnjem griču pozidali še kapelo sv. Ane v Puščavi. Največ romarjev je v tistem času prihajalo ob naslednjih praznikih: obletnica posvetitve cerkve (28. april), Anino (26. julij), Marijino vnebovzetje (15. avgust), Marijino rojstvo (8. september) ter za praznik sv. Benedikta (21. marec) le-ta je imel v cerkvi svoj oltar. V Puščavo so romali verniki iz nekaterih krajev kar v procesijah. Nekega

leta je za praznik Marijinega vnebovzetja prišlo kar 13 procesij. Poleg teh glavnih praznikov so sprva prihajali še: na Matijevo (24. februar), na Jožefovo (19. marec), za Marijino vnebovzetje (25. marec), na praznik Marije sedem žalosti (15. september). Nekateri od teh shodov so sčasoma opustili, saj je bil na razpolago samo en župnik, kar pa je bilo za takšno množico romarjev premalo.

Za največje praznike so romarji dobili popolne odpustke, ki jih je podelil papež Pij IX. leta 1868. Romarji so prihajali tudi iz precej oddaljenih krajev; skoraj vsako leto so prišli iz Savinjske in Škaljske doline, s Koroške in nemške Štajerske.

Skozi ves ta čas se je ohranilo pet glavnih shodov: za sv. Jožefa, Marijino oznanenje, Anino, "veliko gospojnico" (Marijino vnebovzetje), "malo gospojnico" (Marijino rojstvo). Največ ljudi pa je vedno prišlo na veliko gospojnico in Anino nedeljo. Veliko število romarjev je vedno pritegnilo tudi veliko prodajalcev najrazličnejših stvari. "Kramarji" so za svojimi "štanti" – stojnicami prodajali predvsem kič, nekateri so prodajali medico, medene in lectove izdelke. Ponujali so tudi uporabne predmete: orodje, obleko, obutev...

Na romanja je prišlo veliko vernikov iz drugih predelov Pohorja: Vitanja, Zreč, Rogle ter tudi iz drugih krajev (Ožbalt, Kapla, Maribor itd.). Ti bolj oddaljeni romarji so ponavadi prišli že en večer prej in so noč prespali v cerkvi ali na bližnjih skednjih. Hrano so si prinesli s seboj. Po mašah je bila na vrtu bližnje gostilne veselica. Na teh veselicah je skoraj obvezno prišlo do "raufa". Nekateri so s seboj nosili nože in dogajalo se je tudi, da je kdo v teh pretepih izgubil življenje. Pogosti so bili pretepi med Pohorci in Korošci.

K sv. Ignaciju so v preteklosti romali štirikrat na leto: na god sv. Ignacija in nedeljo po njem, na šmohorsko (12. julija) in šmiheljsko (29. septembra) nedeljo. Tudi k Ignaciju so prišli "kramarji" s svojimi stojnicami. Prodajali so tudi golaž in kuhane klobase. Igrala je godba na pihala. Na takšna romanja je prišlo veliko beračev, ker so vedeli, da ne bodo ostali lačni.

Iz domačih krajev so romali tudi v druge kraje, najpogosteje na Areh, Sv. Križ pri Belih Vodah, Brinjevo goro, Tri kralje...

Romanja so imela poleg religioznega motiva tudi družabni značaj. To je bila priložnost, da mladi spoznajo nove ljudi, ponavadi je sledila veselica, za starejše pa je bila to priložnost, da se pogovorijo z znanci, ki jih drugače redkeje vidijo. Prav tako pa je tudi tedenski obisk maše predstavljal najpogostejšo priložnost, da se srečajo vrstniki in sokrajani. Pred cerkvijo so malo postali in si izmenjali novice iz domačega okolja. Uveljavilo se je nepisano pravilo, da k zgodnji maši ob 7 uri pridejo kmetje in predvsem ženske, ki so po maši hitele domov kuhat. K pozni maši ob 10 uri pa so prišli predvsem hlapci in dekle. Zelo pomembni so bili cerkveni prazniki.

11. SAKRALNA DEDIŠČINA IN TURIZEM

11.1. Lovrenc na Pohorju

Lovrenc je zaradi svoje lege skozi tok časa postal nekaj posebnega. S pomočjo naravnih dobrin – lesa, kamna, vode, rodovitne zemlje in globoke vere je izoblikoval trdnega pohorskega človeka.

Velik vpliv na pokrajino je -poleg značilnega gospodarstva- imela tudi samostanska duhovščina, ki je skrbela za kulturni in duhovni napredek Lovrenčanov. Skupaj so postavili številne sakralne objekte, na katere so predvsem starejši ljudje še posebej ponosni. Ponašajo se seveda tudi z naravnimi znamenitostmi.

V turizem je vključene razmeroma malo sakralne dediščine. Že na splošno je v Lovrencu dokaj slabo razvit turizem.

Gostinska ponudba zajema nekaj okrepčevalnic (okrepčevalnica – picerija Zlati škorpion, okrepčevalnica Maks, gostilna Skačej, okrepčevalnica Sgerm, kava bar Vanek). V samem kraju ima prenočitvene kapacitete samo okrepčevalnica Maks, ki ima 4 sobe, in sicer vsega skupaj 9 ležišč. Mogoče je prenočiti tudi v nekaj kilometrov oddaljeni koči na Pesku ter koči na Klopnem vrhu. V centru imajo turistično-informacijski center, v katerem ponujajo informacije o okoliških hribih, in sicer o Rogli, Lovrenških jezerih, Koči na pesku, slapu Šumik, fari Puščava, katera je za turizem bolj zanimiva ter znamenitostih v samem kraju, Rdečem bregu itd. Razvito je tudi pohodništvo ter kolesarjenje, katerega pa se udeležujejo večinoma domačini ali ljudje iz sosednjih krajev. Iz Lovrenca so zelo zanimive izhodiščne poti na Koglerjev vrh, Stoletno lipo, na Sv. Ignacij na Rdečem bregu, Štiblerjev vrh, na Kočo na Klopnem vrhu, Kočo na pesku, Lovrenška jezera ter Ribniško kočo. Peš poti ter kolesarske poti, ki vodijo na razne vrhove, vodijo mimo mnogih sakralnih objektov. Zanimiv je tudi lovski turizem, ker imajo veliko gozdov.

Turistično društvo organizira vodenje po Lovrencu, imenuje se "žvancanje po Lovrenški kotlini", v katerem sta zajeta - poleg pristne kmečke domačije, kovačije Štruc, čebelarskega doma, sušilnice sadja, žage na vodni pogon, gozdne učne poti Ruta tudi dva sakralna objekta, in sicer župnijska cerkev sv. Lovrenca ter romarska cerkev sv. Device Marije v Puščavi. Še danes se na Ansko nedeljo zbirajo romarji iz cele Slovenije pri cerkvi sv. Device Marije. V turizem je vključena še cerkev sv.

Ignacija na Rdečem bregu, do katere vodi zanimiva pešpot ter kolesarska pot. Znano je tudi vseslovensko romanje bolnikov invalidov k sv. Ignaciju.

Zelo znani v Lovrencu so Jezernikovi dnevi, ki se odvijajo vsako poletje. Vključujejo razne kulturne in športne prireditve. „Lovrenški Jezernikovi dnevi“ so poimenovani po domači pravljici o Jezerniku, ki jo je po pripovedi starega pohorskega pastirja Šimena Kamnika in lovca Martina z Vrelenka zapisal lovrenški pisatelj Drago Vresnik. Pravljičica govori o tem, kakšen naj bo človek v medsebojnih odnosih ter kakšen do bogastva ter lepote naše narave. Jezernikovi dnevi poudarjajo domače izročilo, ki ga je potrebno ohraniti ter prenesti na bodoče rodove.

11.2. Puščava

Manjše razloženo naselje na Lovrenškem Pohorju ima gručasto jedro v dolini ob sotočju potoka Radoljne in Lamprehtovega potoka. Leži ob cesti iz Dravske doline proti Lovrencu na Pohorju. Nekaj hiš je tudi v soteski pred izlivom Radoljne v reko Dravo, kjer se cesta onstran mostu priključi na glavno cesto Maribor-Dravograd, in na pobočju vzhodno od Rdečega brega. V jedru naselja stojita cerkev sv. Ane in župnijska Marijina cerkev, obe iz 17. stoletja. Slednja sodi med pomembne zgodnjebaročne spomenike v Sloveniji. Faro Puščava prav tako vodi duhovnik iz Lovrenca, saj Lovrenčani Puščavo nekako štejejo za svojo. Cerkev Device Marije je zajeta v turistično ponudbo v Lovrencu na Pohorju. Gostinska ponudba zajema samo gostilno Kores. V turistično ponudbo je vključena romarska cerkev, ta spada pod turistično ponudbo Lovrenca na Pohorju in sicer v sklop „žvancanje po Lovrenški kotlini“.

11.3. Ožbalt ob Dravi

Po magistralni cesti Maribor-Dravograd, speljani ob reki Dravi, dosežemo mimo hidroelektrarne Ožbalt istoimensko naselje. Obcestno naselje na nadmorski višini 306 metrov ima podružnično šolo, pošto, cerkev, bencinsko črpalko, gostilno, trgovino in zobozdravstveno ambulanto, torej vse, kar potrebuje prijazen kraj.

Cerkev v Ožbaltu je osrednji krajevni sakralni in kulturni spomenik. Zgradili in posvetili so jo leta 1813 in z njo nadomestili prejšnjo premajhno kapelico. Prostorska stiska je bila še posebej očitna na god sv. Ožbalta 5. avgusta, ko so številni romarji v kapelici molili za zdravje ljudi in živine. Skozi stoletja je bila cerkev znano in priljubljeno romarsko svetišče. Zadnja temeljita obnova cerkve je bila končana leta 1997. Cerkveno notranjost krasijo poleg oltarja z začetka prejšnjega stoletja tudi kipi, posvečeni svetnikom priprošnjikom za zdravje živine: sv. Ožbalt, sv. Lenart in sv. Anton Puščavnik. Vse lesene kipe je izrezal takratni župnik in tudi pobudnik za gradnjo nove cerkve Matija Fleischman. Cerkev je enoladijska, zgrajena v novogotskem slogu.

V turizem je predvsem vključena turistična vasica Javnik. Turistična vasica Javnik se razteza neposredno ob reki Dravi (Javniški graben). Ime turistična vasica se je izoblikovalo na osnovi projekta, ki je bil v Občini Podvelka zastavljen v letu 1997. Vnuki znanih dravskih splavarjev - družina Šarman - so po izvirnih načrtih izdelali originalni splav "talijanšek". Kot prvi so ga registrirali pri svetovni agenciji Germanischer Lloyd. S tem splavom, in kasneje še z enim, se je v treh letih prepeljalo in spoznavalo zanimivo splavarsko življenje več kot deset tisoč turistov. Za zaokrožitev splavarske ponudbe na turističnem trgu dograjujeta nosilca projekta, zakonca Šarman, gostišče, ki bo ponujalo jedi njihovih babic. Poleg te gostinske ponudbe Ožbalt zajema še eno gostilno v centru s ponudbo hrane ter pijače. Od sakralnih objektov je vključena v turizem samo cerkev sv. Ožbalta, pa še ta samo v povezavi z mašami.

11.4. Kapla na Kozjaku

Središče območja Spodnje in Zgornje Kaple je vas, ki s svojo lego nedaleč od slovensko-avstrijske meje kaže obiskovalcem pristno arhitekturno oblikovanost in urejenost ter ponuja razgled na planinski svet. Na hribčku stoji neobaročna cerkev sv. Katarine z baročnim župniščem, ki se prvič omenja leta 1372. Cerkev so prizadeli turški napadi, leta 1813 je pogorela, vendar so jo domačini zmeraj znova obnovili in jo tako ohranili. Svojo pripadnost in skrb ji izkazujejo tudi v zadnjih nekaj letih, ko so

jo celoviteje obnovili. Poseben ponos vasi je podružnična osnovna šola, zgrajena v letih 1999 in 2000. Posebnosti ji dajejo še dve mogočni kmetiji, nekdanji zadružni dom s pošto, trgovina in gostilna, nekaj posameznih stanovanjskih hiš, gasilski dom in preurejena mrliška vežica s pokopališčem. Ob tem se spomnimo pomembnih prednikov, ki so ime Kaple ponesli v svet: med njimi je bil tudi dr. Maks Vraber, stolni prošt. Svojevrsten pečat dajejo vasi igrišče in trikotna zelenica v središču, kapelica, lipa slovenske osamosvojitve in panoramska tabla o razgledni poti po Kapli. Posebnost vasice je tudi manjše vodno zajetje, kje je izvir Ožbaltškega potoka. Pod vasjo Kapla sta še izvira dveh potokov: Čermenice na južni in Potočnikovega potoka na severni strani. Vsi trije potoki se vsak po svoji dolini izlivajo v reko Dravo. Kapla je primerno izhodišče za krajše ali daljše pohode:

- planinska pot na Seršenov vrh, dve uri hoje v obe smeri,
- razgledna pot po Kapli z dvajsetimi razglednimi točkami (2 uri in pol hoje)
- panoramska pot po meji proti Pankraciju ali proti sv. Duhu, Koroška planinska pot, itd....

Vas leži na nadmorski višini 780m.

Na Kapli je turizem razvit predvsem v društvu kmetic. Domači duhovnik Igor Glasenčnik se zelo trudi za vključitev sakralne dediščine v turizem ter tudi sam vodi turiste po planinskih poteh po Kapli, kamor tudi vključi kakšno sakralno znamenje ob poti.

12. POMEN SAKRALNIH OBJEKTOV ZA TURIZEM

Naloga vključitve sakralnih objektov v turizem je, da obiskovalcem omogočimo spoznati sakralne objekte, njihovo zgodovino; in sicer čas nastanka in čemu so bili postavljeni oz komu ali čemu so namenjeni. Obiskovalci tako ne dobijo samo predstave o njihovi vizualnosti, ampak tudi o duhovni kulturi. Obisk sakralnih objektov v naravi je kot nekakšen muzej na prostem. Obiskovalci lahko na takšen način spoznajo pravi pomen objektov, saj jih doživijo v prvotnem prostoru, kjer so nastali ali celo zaradi katerega so nastali. Sploh pa lahko obisk sakralnih objektov združujejo s pohodništvom, kolesarjenjem, jezenjem ali pa se z avti pripeljejo do samih objektov. Glede na to, da so sami sakralni objekti precej razpršeni, je vsekakor bolj zanimivo, da so vključeni v kakšen drugačen sklop, kot sem že omenila, npr pohodništvo itd. Obiskovalci bi se tako radi vračali, ker bi bila ponudba pestrejša.

Takšen ogled sakralnih objektov na prostem ima veliko možnost vključitve še drugih turističnih ponudb. Program ogleda se lahko prilagaja letnim časom, starostni strukturi, zanimanju, predznanju, številčnosti obiskovalcev, zanimanju za šport... Pester program pritegne obiskovalce od najmlajših do zrelejših let, primeren je za posameznike, družine, večje organizirane skupine.

Seveda pa je potrebno veliko predhodnih raziskav za sestavo vodnikov, organiziranje dodatnih ponudb oz programov ter ureditev samih sakralnih objektov. Izčrpne analize z množico podatkov in sodelovanje strokovnjakov so pogoj, da bo ponudba urejena strokovno, v želji, da pritegne čim več obiskovalcev.

Primerjava, kako in koliko so sakralni objekti vključeni v turizem pri nas, in koliko v tujini, je kar precej različna. Če primerjam samo Avstrijo, ki je nam in tem župnijam najbližja tuja država, lahko trdim, da je v Avstriji že sam turizem precej bolje razvit kot pri nas. Avstrija velja tudi za bolj verno državo, sploh se to vidi na podeželju. Zato tudi na podeželju sakralne objekte precej vključujejo v turizem. Že samo primer, kako ob lepih nedeljah pripravijo celotno prireditev, od stojnic do veselice, glasbe v

živo, hrane, pijače itd. Sama sem tudi opazila, da vsaj na koroškem delu Avstrije precej bolj skrbijo za samo vizualno ureditev sakralnih objektov.

Prvi del naloge, v njem je zajet pregled sakralnih objektov od nastanka in razvoja, pomena za nastanek, predstavlja osnovo, na kateri se bo gradil koncept za turistično ponudbo ter vir idej za razširjanje že obstoječe turistične ponudbe na področju sakralnih objektov.

13. PREDLOG SAKRALNIH OBJEKTOV ZA VKLJUČITEV V TURISTIČNO PONUDBO

Bodoča turistična ponudba bo prikazovala sakralne objekte z vključeno dodatno turistično ponudbo. Predlog vsebuje cerkve, kapelice, znamenja, križe, kužna znamenja ter kapelice na drevesih. Sakralni objekti so izbrani tako, da obiskovalcem čimbolje prikažejo sakralno dediščino. Da bodo obiskovalci dobili popolno sliko o sakralni dediščini, bodo morali spoznati tudi nastanek ter pomen sakralnih objektov.

Najprej je potrebno izbrati določene sakralne objekte, saj je vseh mnogo preveč in jih ni mogoče zajeti v turistično ponudbo. Načeloma bi se lahko dalo izdelati program, ki bi po posameznih farah vključeval vse sakralne objekte, vendar bi moral biti program vsaj dvodnevni in tudi vsi sakralni objekti niso povsem zanimivi, nekateri so zelo slabo vzdrževani.

Zato sem za vsako faro izbrala nekaj najzanimivejših sakralnih objektov izmed vseh predstavljenih, ki sploh obstajajo v teh farah. Nekateri od teh so sicer delno že vključeni v turizem, redko samostojno, večina je vključenih že v obstoječo turistično ponudbo. Kriteriji, na podlagi katerih sem izbrala najzanimivejše sakralne objekte, so njihove lege ter predvsem njihova vizualnost ter vir nastanka.

14. SAKRALNA DEDIŠČINA V TURISTIČNI PONUDBI

V prvem delu diplomske naloge sem predstavila sakralno dediščino ter utemeljila izbor sakralnih objektov, ki so podrobneje predstavljeni. V predlogu ureditve turistične ponudbe predstavljam izbrane sakralne objekte, saj je vseh mnogo preveč in bi jih s težavo vključili v turizem. Sicer pa so nekateri tudi zelo slabo vzdrževani, nekateri propadajo, nekateri pa že zaradi svoje monotone vizualnosti niso povsem zanimivi ali celo ni znan njihov nastanek.

Dokončne oz. podrobnejše načrte bo potrebno narediti, preden se bo predlog začel realizirati.

V vseh štirih farah so dokaj slabo urejeni kažipot, kar pa je osnova za turizem. Do večine kmetij sicer so kažipot, za sakralne objekte pa jih ni nikjer. Po vseh štirih farah in tudi v okolici bi morali postaviti enotne kažipote, ki bi se ujemali z okolico. Rešitev tega problema je v zaposlitvi ustreznega domačina na razpis javnih del. Prav tako fare nimajo turističnega zemljevida. Kot primer dodajam dva zemljevida in sicer za Lovrenc na Pohorju in Puščavo ter Ožbalt in Kaplo. Vendar so na teh zemljevidih označeni samo sakralni objekti, kar je tudi namen moje diplomske naloge.

Prav tako bo potrebno urediti dostop in možnost ogleda notranjosti cerkva, saj so v večini zaklenjene in si jih posamezni obiskovalci ne morejo ogledati. Pred vsako cerkvijo ter ostalimi sakralnimi objekti, ki bodo vključeni v turizem, je potrebno postaviti tablo z napisom, kdaj in zakaj je bil sakralni objekt postavljen ter osnovne značilnosti. Tudi to je osnova za verski turizem, saj obiskovalci, ki pridejo z namenom pogledat sakralne objekte, jih vsekakor zanima več o njih, ne pa samo njihova vizualnost oz. zunanost.

V današnjih časih, ko se je produktivnost dela močno povečala, ostaja ljudem več časa za turizem in rekreacijo. Ljudje vedno pogosteje iščejo možnost za oddih, predvsem v naravi. Zelo pogosto zahajajo na podeželja, v gozdove itd. Iščejo možnosti za aktivno sprostitev. Kadar govorimo o turizmu in turističnih gibanjih, mislimo bolj na ogled naravnih in kulturnih znamenitosti nekega kraja, pri rekreaciji pa se ljudje enakomerno razpršijo po okolici v bližini svojih domov. V tem primeru bi lahko to dvojje združili, rekreacijo in turizem, in sicer na tak način, da bi si obiskovalci ogledali sakralne objekte s kolesom ali peš, po želji s pomočjo lokalnega vodnika ali samo zemljevida.

Turizem zagotovo vpliva na okolje, v katerega je turistični tok usmerjen. Večinoma so cilji turističnih obiskov nekega kraja naravne ter kulturne znamenitosti. V tem primeru smo dolžni naravne ter kulturne vrednote ohranjati. Seveda pa ostajajo nevarnosti, da zaradi povečane turistične dejavnosti preveč posežemo v okolje.

Za ureditev turistične ponudbe z vključenimi sakralnimi objekti bo potrebno določene sakralne objekte urediti ter pred vsemi postaviti informacijske table v najmanj dveh jezikih. Najpomembnejši jezik za ta konec Slovenije je -poleg slovenskega- tudi nemški jezik.

V zgodovini je bil v teh farah razvit turizem predvsem v Lovrencu na Pohorju, saj ga je Dravska banovina razglasila za klimatsko zdravilišče. Na oddih so prihajali ljudje od blizu in daleč. Razvito je bilo tudi romanje, predvsem k sv. Devici Mariji v Puščavo, pa tudi k ostalim romarskim cerkvam. Zaradi večjega vlaganja v ostale turistične kraje bliže Mariboru, predvsem v Mariborsko Pohorje, so ti malo oddaljeni kraji ostali na stranskem tiru. Turistični promet se je kljub nekaterim ponovnim poskusom ustavil. V današnjem času se s turistično ponudbo v Lovrencu na Pohorju ter Puščavi ukvarja turistično društvo; v Ožbaltu ter predvsem na Kapli pa tamkajšnji duhovnik, gospod Igor Glasenčnik.

Turistično društvo v Lovrencu organizira enodnevni izlet po Lovrencu ter Puščavi, ki vključuje tudi nekaj sakralnih objektov. Na koncu sledi kosilo oz. narezek v eni izmed gostiln. V Ožbaltu ter Kapli organizira tamkajšnji duhovnik pohodništvo za obiskovalce, kamor vključuje tudi sakralne objekte med potjo.

Bodoča turistična ponudba z vključenimi sakralnimi objekti bo izhajala iz obstoječih možnosti. V Lovrencu na Pohorju bo turistično društvo kot informacijski center za Lovrenc ter Puščavo, kjer se bodo obiskovalci zbrali, plačali paket (v katerem bo vključen voden ogled sakralnih objektov, lahko vključen ogled tudi drugih znamenitosti ter kosilo), lahko kupili zemljevid in se na ogled podali tudi sami. V Ožbaltu ter Kapli bo najverjetneje turistično ponudbo prevzel gospod duhovnik in ga bo vključil v pohodništvo. Obstajala bo tudi možnost vključitve vseh štirih far, katero pa bo potrebno izvesti s prevoznimi sredstvi. Informacijski center za to bo Turistično društvo Lovrenc na Pohorju. Ob turistično-informacijskem centru je mogoče tudi

parkirati, vendar parkirni prostor zaenkrat še ne zadošča za večje število avtomobilov. Takšen problem je tudi v Puščavi, v Ožbaltu ter Kapli je z velikostjo parkirnih prostorov bolje urejeno.

Obiskovalci bodo torej po Lovrencu na Pohorju hodili peš, do nekaterih sakralnih objektov ter Tarjenkove žage pa se bodo morali zapeljati. Prav tako se bodo morali zapeljati do Puščave, Ožbalta ter Kaple.

V turističnem društvu bodo na volje prospekti in vodniki ter možnost nakupa spominčkov za vse štiri fare, ker bodo ponujali turistični paket z vključenimi vsemi štirimi farami. Mogoče bo najeti lokalnega vodiča, ki bo vodil celoten program, razlagal o posameznih sakralnih objektih ter drugih zanimivostih ter odgovarjal na vprašanja. Možen bo tudi individualni ogled, saj bo mogoč nakup zemljevida kraja z označenimi sakralnimi objekti, na katerem bodo sicer zaenkrat vsi sakralni objekti, bo pa v bodoče potrebno dodelati in vključiti še ostale znamenitosti. Sicer pa bodo tudi informacijske table, katere bodo usmerjale obiskovalce. Informacije o samih objektih bo možno prebrati na informacijskih tablah pred samimi objekti, na katerih bo vsaj zaenkrat napis samo v slovenskem ter nemškem jeziku. Po potrebi se bo dodal še kakšen prevod. Potrebno bo izdelati tudi turistični vodnik s kratko predstavljeno zgodovino vseh štirih far, predstavitev krajev ter turističnih značilnosti.

Koncept turistične ponudbe je zasnovan tako, da se bo lahko dograjeval in dopolnjeval. Sicer pa bo že ta turistična ponudba vsebovala več različnih paketov, in sicer v Lovrencu na Pohorju ter Puščavi en že obstaja, morda bi lahko vključili še kakšen zanimiv sakralni objekt; za vsako faro posebej bo obstajal turistični paket s poudarkom na sakralnih objektih, možna bo tudi kombinacija dveh ali več far. Najobširnejši paket bo z vključenimi vsemi štirimi farami, za kar pa bi potrebovali kombije ali pa če se obiskovalci ob želji individualnega ogleda zapeljejo na ciljno destinacijo kar sami. Na Kapli že tudi obstaja v pohodništvo vključenih nekaj sakralnih objektov. Ker so ti kraji zelo hriboviti, se da uredit zelo zanimiva turistična ponudba pohodništva ter gorskega kolesarjenja z vključenimi sakralnimi objekt in sicer tako, da vodi planinska ali kolesarska pot mimo sakralnih objektov, ki bodo vrisani v zemljevid in bodo imeli informacijske table, kjer bo napisano najzanimivejše o njih, pri nekaterih žal samo to, da izvor sakralnega objekta ni znan.

14.1. PROGRAM OGLEDOV – LOVRENC NA POHORJU IN PUŠČAVA

14.1.1. OSNOVNI PROGRAM (ki že obstaja) - "žvancanje po Lovrenški kotlini"

- ogled pristne kmečke domačije (najstarejša hiša na Slovenskem, grajena iz brun, pokrita s šintlami in z ohranjeno "dimnico")
- ogled kovačije Štruc
- čebelarski dom
- sušilnica sadja
- žaga na vodni pogon
- gozdna učna pot Ruta
- župnijska cerkev sv. Lovrenca
- romarska cerkev sv. Device Marije v Puščavi

14.1.2. PROGRAM S Poudarkom NA SAKRALNI DEDIŠČINI V LOVRENCU NA POHORJU

- Turistično-informacijski center
 - parkirišče
 - vstopnice
 - prospekti
 - zemljevid
 - spominki
 - informacije
- Župnijska cerkev sv. Lovrenca
 - ogled
 - razlaga
- Pokopališka kapela
- Cerkev sv. Radegunde
 - ogled
 - razlaga

- Figuralno znamenje sv. Miklavža
 - ogled
 - razlaga
- Kapelica na Glažučkem polju pod trgov
 - ogled
 - razlaga
- Cerkev sv. Križa
 - ogled
 - razlaga
- Kapelica na Glažučkem polju pod trgov
 - ogled
 - razlaga
- Znamenje pri Faku
 - ogled
 - razlaga
- Znamenje pri Mauriču
 - ogled
 - razlaga

V program je vključeno tudi kosilo v eni izmed gostiln v Lovrencu na Pohorju.

14.1.3. PROGRAM POHODNIŠTVA Z VKLJUČENIMI SAKRALNIMI OBJEKTI – pohod do sv. Ignacija

- Turistično-informacijski center
 - parkirišče
 - vstopnice
 - prospekti
 - zemljevid
 - spominki
 - informacije

14.1.4. PROGRAM DVEH FAR Z POUDARKOM NA SAKRALNIH OBJEKTIH

- Turistično-informacijski center
 - parkirišče
 - vstopnice
 - prospekti
 - zemljevid
 - spominki
 - informacije
- Župnijska cerkev sv. Lovrenca
 - ogled
 - razlaga
- Cerkev sv. Radegunde
 - ogled
 - razlaga
- Figuralno znamenje sv. Miklavža
 - ogled
 - razlaga
- Cerkev sv. Križa
 - ogled
 - razlaga
- Devica Marija v Puščavi
 - ogled
 - razlaga
- Kapela sv. Ane na gričku Oslice
 - ogled
 - razlaga
- Kužno znamenje na Oslici ali pri sv. Ani
 - ogled
 - razlaga
- Kužno znamenje pri Črešniku

- ogled
- razlaga

- Puščavski križ

- ogled
- razlaga

V program je vključeno tudi kosilo v eni izmed gostiln v Lovrencu na Pohorju ali Puščavi.

14.1.5. PROGRAM S Poudarkom na sakralni dediščini v Puščavi

- Devica Marija v Puščavi

- ogled
- razlaga

- Kapela sv. Ane na gričku Oslice

- ogled
- razlaga

- Kužno znamenje na Oslici ali pri sv. Ani

- ogled
- razlaga

- Kužno znamenje pri Črešniku

- ogled
- razlaga

- Pokopališki križ v Puščavi

- ogled
- razlaga

- Puščavski križ

- ogled
- razlaga

V program je vključeno tudi kosilo v eni izmed gostilen v Lovrencu na Pohorju.

14.1.6. PROGRAM PRIREDITEV V KAPELI SV. NIKOLAJA NA FALSHEM GRADU

Kapela spada v sklop Falskega gradu. Trenutno je v precej slabem stanju, vendar jo obnavljajo, ker obnavljajo celoten grad ter tudi dvorano v gradu. Namen imajo narediti poročno dvorano. Dvorano bo možno najeti tudi za druge prireditve, bo pa na razpolago tudi ponudba hrane ter pijače.

14.1.7. VKLJUČITEV SAKRALNE DEDIŠČINE V KOLESARSKI IN POHODNIŠKI TURIZEM

Kolesarske ter planinske poti vodijo mimo mnogih sakralnih objektov. Planinske poti so dobro označene, kolesarske poti pa samo nekatere. Ostale bi bilo potrebno še označiti. Prav tako bi bilo, kot sem že omenila, pri sakralnih objektih potrebno urediti informacijske table, da bi lahko obiskovalci vedeli, zakaj je bil sakralni objekt postavljen, kdaj itd.

14.1.8. Sakralni objekti, mimo katerih vodijo planinske ter kolesarske poti v Lovrencu na Pohorju

Hojnikova kapela: planinska ter kolesarska pot za Ribnico na Pohorju, Lovrenška jezera ter Koglarjev vrh.

Koglerjeva kapela: planinska pot za Koglarjev vrh.

Morijeva kapela: evropska kolesarska pot

Urbančeva kapela: kolesarska pot Lovrenc na Pohorju–kmetija Dešnik –Glažarca–Josipdol.

Ahejev križ: planinska pot za Klopni vrh, Kočo na Pesku.

Dobnikov križ: planinska pot za sv. Ignacijem.

Grobenvirtov križ: evropska kolesarska pot.

Helblov križ: evropska kolesarska pot.

Hudejev križ: planinska pot za sv. Ignacij

Karlačev križ: planinska pot za sv. Ignacij

Lesjakov križ: evropska kolesarska pot.

Pečovnikov križ: kolesarska pot za sv. Ignacij.

Povhov križ: kolesarska pot za sv. Ignacij.

Sgermov križ: planinska pot za Kočo na Pesku.

Sinrajshov križ: planinska pot za Trjenkovo kapelo.

Žumrov križ: planinska pot za sv. Ignacij.

Cerkev sv. Ignacija: planinska ter kolesarska pot.

Cerkev sv. Lovrenca: planinska ter kolesarska pot za Ribnico na Pohorju, Lovrenška jezera ter Koglarjev vrh.

Cerkev sv. Križa: planinska ter kolesarske poti; izhodišča, saj je cerkev v samem strogem centru Lovrenca na Pohorju.

14.1.9. Sakralni objekti, mimo katerih vodijo planinske ter kolesarske poti v Puščavi

Lamprehtova kapela: kolesarska pot Činžat–Klopni vrh.

Štučevo znamenje: kolesarska pot Činžat–Klopni vrh.

Doverov križ: kolesarska pot ter planinska pot po stari cesti čez Jodl.

Gozdnikov križ: kolesarska pot Činžat–Klopni vrh.

Puščavski križ: evropska kolesarska pot.

Cerkev Device Marije: evropska kolesarska pot.

14.2. PROGRAM OGLEDOV – OŽBALT OB DRAVI IN KAPLA NA KOZJAKU

14.2.1. PROGRAM SPLAVARJENJA PO REKI DRAVI S CERKVIJO SV. OŽBALTA

V sklopu splavarjenja po reki Dravi, ki že obstaja kot zanimiva turistična atrakcija, je možno vključiti ogled cerkve sv. Ožbalta ter razlago. Po želji skupine bi se dalo urediti tudi ogled cerkve v notranjosti s krajšim postankom splava na levem robu reke Drave ob cerkvi.

14.2.2. Sakralni objekti, mimo katerih vodijo planinske ter kolesarske poti v Ožbaltu ob Dravi

Crekev sv. Ožblata: izhodišče za planinsko pot ter kolesarsko pot na Kaplo na Kozjaku.

Kozjakovega mlinarja križ: kolesarska pot na Kaplo na Kozjaku po Ožbaltški grabi.

Lenčev križ: kolesarska pot na Kaplo po Čermenici.

Murkov križ: kolesarska ter planinska pot na Sršenov vrh ter Kaplo na Kozjaku.

Prajzlov križ: kolesarska ter planinska pot na Sršenov vrh ter Kaplo na Kozjaku.

Ropov križ: kolesarska pot na Kaplo na Kozjaku.

Ulbinov križ: planinska ter kolesarska pot na Sršenov vrh ter Kaplo na Kozjaku.

Vauherjev križ: kolesarska pot na Kaplo na kozjaku, sv. Duh ter Av

14.3. PROGRAM OGLEDOV – KAPLA NA KOZJAKU

14.3.1. OSNOVNI PROGRAM: VKLJUČENA SAKRALNA DEDIŠČINA V VODEN TURISTIČNI OGLED – "razgledna pot po Kapli" (program že obstaja)

V program je vključen voden ogled razgledne točke na Kaplo, Farovški ter Pirmanov ribnik, kmetija Žumer, razgled na cerkev sv. Katarine. Odomovo jezero z lovsko kočo, Čumanovo jezerce, kmetija Čuman, Ledijenkov studenec, kmetija Topajšek, kmetija Močivnik in kapela, Močivnikov mlin in žaga, tolmun v Potočnikovem potoku, domačija Čevnik, kmetija zgornji Čebasnik, kmetija Pohnik ter cerkev sv. Katarine.

Od sakralnih objektov sta vključena v program cerkev sv. Katarine ter Močivnikova kapela.

14.3.2. POT ZA SRCE (program že obstaja)

V program je vključena Štrablekova kapela, cerkev sv. Katarine, nato se pot priključi „razgledni poti po Kapli“.

Poleg cerkve sv. Katarine ter Močivnikove kapele je v tem programu vključena še Štrablekova kapela.

14.3.3. OGLED MUZEJA NA KMETIJI LAMPRED Z VKLJUČENO SAKRALNO DEDIŠČINO (program že obstaja)

Muzej na domačiji z možnostjo ogleda Lampredovega križa.

14.3.4. Sakralni objekti, mimo katerih vodijo planinske ter kolesarske poti v Kapli na Kozjaku

Cerkev sv. Katarine: kolesarska ter planinska pot na Kaplo na Kozjaku.

Breznikova kapela na Spodnji Kapli: kolesarska pot na Kaplo na Kozjaku.

Čevnikova kapela: kolesarska pot v Potočnikov jarek.

Grabnfomerjeva kapela: kolesarska pot na Kaplo na Kozjaku.

Holcmanova kapela: planinska ter kolesarska pot na Sršenov vrh ter Kaplo na Kozjaku.

Klemenčeva kapela: planinska pot na Sršenov vrh ter Kaplo na Kozjaku.

Kovačeva kapela: kolesarska pot na Kaplo na Kozjaku po Čermenici.

Krajcvirtova kapela: kolesarska pot v Avstrijo ter na Odomovo jezero.

Močivnikova kapela: kolesarska pot v Avstrijo.

Preklova kapela: kolesarska pot na Kaplo na Kozjaku po Čermenici.

Pušnikova kapela: planinska pot na Sršenov vrh ter Kaplo na Kozjaku.

Rihterjeva kapela: planinska ter kolesarska pot na Gradišče.

Šrongerjeva kapela: planinska ter kolesarska pot na Sršenov vrh ter Kaplo na Kozjaku.

Štrablekova kapela: planinska ter kolesarska pot na Kaplo na Kozjaku.

Časmlinarjev križ: planinska ter kolesarska pot na Sršenov vrh ter Kaplo na Kozjaku.

Houberjev križ: planinska pot na Odanov vrh.

Ležančev križ: planinska ter kolesarska pot v Avstrijo.

Odanov križ: planinska pot na Odanov vrh.

Pokopališki križ: planinska ter kolesarska pot na Kaplo na Kozjaku.

Prajzlov križ: kolesarska pot na Kaplo na Kozjaku po Ožbaltški grabi.

Švorangov križ: kolesarska pot na Kaplo na Kozjaku po Ožbaltški grabi.

Žajdllov križ: planinska ter kolesarska pot na Kaplo na Kozjaku.

Žlekov križ: planinska ter kolesarska pot na Kaplo na Kozjaku.

Kačunkov križ: planinska ter kolesarska pot na Kaplo na Kozjaku.

Da bodo programi lahko zaživel, bo potrebno poskrbeti za ustrezno promocijo v javnosti in njihovo trženje. Promocija bo zajemala prospekte, internetno stran, reklamne oglase na radiu ter televiziji. Prospekte lahko dajo tudi v turistične agencije ali pa le te ponudbe vključijo v svoje programe. Programi bodo združevali različne funkcije, odvisno od programa. Zajemali bodo turistično, zgodovinsko, versko, pedagoško, kulturno, znanstveno ter športno funkcijo. Za obisk bo potrebno navdušiti ljudi vseh generacij in interesov, kar verjetno ne bo težko glede na raznolikost programov. Programi bodo vsekakor najbolj zanimivi za vernike, za ostale bodo bolj primerni programi z vključenimi še drugimi zanimivostmi ali dejavnostmi. Zanimivi bodo tudi za tuje turiste, vsekakor pa bodo to programi, v katere bodo zajete še ostale znamenitosti.

V sklop programov bo mogoče vključiti tudi različne dejavnosti ter projekte, ki jih bo potrebno še preučiti. Bodo pa odvisni od letnega časa ter predvsem od znanih verskih praznikov. Razpisani bodo pa razpisani na turističnem društvu ter predstavljeni na spletni strani.

Obiskovalce bodo usmerjale obcestne table do samih znamenitosti ter sakralnih objektov. Pred vsemi sakralnimi objekti, ki bodo vključeni v turizem ter tudi pred ostalimi znamenitostmi, bodo informacijske table. Obiskovalci se bodo lahko tako odločili za ogled sami ali pa si bodo najeli lokalnega turističnega vodiča.

Programi bodo objavljeni v časopisih, na internetu in sicer predvsem na spletnih straneh občin, na televiziji ter radiu. Izdajali se bodo tudi prospekti, ki jih bo mogoče dobiti na turistično-informacijskih centrih, raznih društvih, šolah, hotelih, turističnih agencijah itn.

15. DODATNA PONUDBA PROGRAMOV

Obiskovalci bodo ob ogledih programov -vodenih ali nevedenih- postali lačni, morda celo utrujeni. V vseh štirih farah je kar nekaj gostiln, ki ponujajo tudi hrano, manj je prenočišč. Nekatere ponujajo tudi hišno hrano. Te gostilne bodo lahko svojo ponudbo še razširile in jih bo mogoče vključiti v turistično ponudbo ter jih predstaviti tudi na prospektih v sklopu programov. Kosila se bodo tudi vključevala v cene pri določenih programih.

Zanimiv je tudi prikaz romanja z vključenimi kramarji, kjer si bodo lahko obiskovalci kupili kakšen spominček ali medico, kot so jo prodajali v starih časih. Spominke ter razglednice bo mogoče kupiti tudi v turistično informacijskem centru. Po potrebi oz ob večjem obisku se bo uredila tudi manjša trgovinica s spominki, po vzoru trgovin iz starih časov. Izdelali se bodo spominki, ki bodo predstavljali življenje v starih časih, replike starih predmetov, ki bi bili uporabni tudi danes. V zgodovini so imeli bogato izbiro razglednic, ki so predstavljale kraje. Naredile se bodo reprodukcije teh razglednic in bodo lahko ponovno služile kot razglednice ali spominki.

16. ZAKLJUČEK

Vse štiri fare so imele že v zgodovini velik verski pomen, saj so imele kar tri romarske cerkve, in sicer cerkev sv. Ožbalta v Ožbaltu ob Dravi, cerkev sv. Device Marije v Puščavi ter cerkev sv. Ignacija na Rdečem bregu. Mnogim je preživetje omogočalo delo v gozdu, kovačijah, na kmetijah itd. Večina se je ob nedeljah odpravljala v cerkve, saj jim je to predstavljalo sprostitev ter druženje z ljudmi. Predvsem ob romanjih ali lepih nedeljah so jim kramarji ter gostinci popestrili dan, saj se je praznovanje mnogokrat zavleklo do noči, še posebej, če so bili prisotni muzikanti.

Zanimiva lega, ugodne prometne povezave, svež zrak, lepa okolica, neokrnjena narava, romarske cerkve so pripomogli, da je cvetel tudi turizem, kateri pa je bil najbolj razvit v Lovrencu na Pohorju ter v Puščavi zaradi znane romarske cerkve.

Razvito je bilo kulturno, družabno ter versko življenje, vsa tri področja pa so se med seboj pogosto prepletala.

Spremembe, ki jih je prinesel kasnejši čas, so pripomogle k temu, da je tempo življenja precej narasel, ljudje ne dajo več toliko na kulturno, družabno ter predvsem versko življenje. V starih časi so bili v majhnih krajih, kot so ti, ljudje zelo povezani med seboj, redno so se dobivali na mašah, danes pa stare vrednote, mišljenja izginjajo v pozabo. Redki posamezniki, to so predvsem nekateri starejši ljudje, ki so nekaj tega verskega bogastva zapisali, ter tisti, ki se še spominjajo časa iz svojih mladih dni, bodo pripomogli k temu, da bo del bogate sakralne dediščine v ustnem izročilu ali v pisni obliki ostal za naše zanamce. Vendar ni dovolj to bogastvo samo prenašati na zanamce, potrebno ga je tudi ohranjati ter predstavljati širši javnosti.

Diplomska naloga predstavlja možnosti za vključitev sakralne dediščine v turizem, saj je je do sedaj razmeroma malo vključene. Zbrani predlogi lahko služijo tudi za vzpodbujanje novih idej. S pomočjo strokovnjakov ter domačinov bodo programi zagotovo uspešni.

17. LITERATURA

- 1) Blatnik, H. in Heusserer, E. (1999). Kirchen und Linden. Eibiswald
- 2) Bogataj, J. (1992). Sto srečanj z dediščino na Slovenskem. Ljubljana
- 3) Čeče, K. in Suhodol, A. (2002). Koroški muzej. Ravne na Koroškem.
- 4) Firbas, P. (1997). Delo pridnih rok in vernega srca: znamenja v župniji sv. Marjete niže Ptuja.
- 5) Gatz, E. (1999). Kirche und Katholizismus. Schöningh
- 6) Glasenčnik, I. (1995). Podoba in preteklost Kaple in Ožbalta. Kapla, Ožbalt.
- 7) Glasenčnik, I. (2001). Planinske sledi. Ožbalt
- 8) Gomboc, J. in Glasenčnik I. (2006). Življenje župnij Dravske doline 2006. Vuzenica: dekanija.
- 9) Janežič, Š. (2004). Znamenja v Belih vodah in kar se je okoli njih dogajalo. Bele vode
- 10) Javornik, S. (2001). Likovna dediščina cerkva. Ravne na Koroškem.
- 11) Javornik, S. (2001). Sakralna likovna dediščina. Ravne na Koroškem
- 12) Kirschläger, W. (1990). Die Anfänge der Kirche: eine biblische Rückbesinnung. Wien
- 13) Kuchling, Z. in Kunčič, T. (1992). Verska znamenja naše okolice. Volkermarkt.
- 14) Mladi za napredek Maribora: Letno poročilo skupine za izlete, Lovrenc na Pohorju 2007-07-31
- 15) Poles, R. (1998). Sakralna dediščina Šaleške doline . Velenje
- 16) Pučko, F. (2003). Kapelice – znak krščanstva po Zgornjem Šartinju. Zgornje Partinje.
- 17) Zadnikar, M. (2001). Romarske cerkve v Sloveniji. Ljubljana

18. VIRI

- 1) Internetna stran: www.lovrenc.si
- 2) Internetna stran: www.podvelka.si
- 3) Internetna stran: www.burger.si/SLO
- 4) Internetna stran: www.slovenia.info/?sakralne_znamenitosti
- 5) Mladi za napredek Maribora: Obseg sedanjih turističnih zmogljivosti Lovrenca na Pohorju, 1996
- 6) Mlinarič, J. in Ožinger, A. (1991). Lovrenc na Pohorju skozi stoletja. Lovrenc na Pohorju

19. SEZNAM SLIK

- Slika 1: Cerkev sv. Ignacija
Slika 2: Cerkev sv. Križa
Slika 3: Župnijska cerkev sv. Lovrenca
Slika 4: Cerkev sv. Radegunde
Slika 5: Morijeva ali Paradižova kapelica
Slika 6: Hojnikova kapelica
Slika 7: Urbančeva kapelica
Slika 8: Kapelica na Glažučkem polju pod trgom
Slika 9: Pokopališka kapela
Slika 10: Figuralno znamenje Sv. Miklavž
Slika 11: Znamenje pri Faku
Slika 12: Znamenje pri Mauriču
Slika 13: Ahejev ali Strgarjev križ
Slika 14: Dobnikov križ
Slika 15: Grobenvirtov križ
Slika 16: Helblov križ
Slika 17: Hudejev križ
Slika 18: Karlačev križ
Slika 19: Kašnerjev križ
Slika 20: Lesjakov ali Štombrekov križ
Slika 21: Pečovnikov križ
Slika 22: Povhov križ
Slika 23: Pšajderov križ
Slika 24: Sgermov križ
Slika 25: Sinrajhov križ
Slika 26: Žumrov križ
Slika 27: Devica Marija v Puščavi
Slika 28: Kapela sv. Ane na gričku Oslice
Slika 29: Kapela sv. Nikolaja na Falskem gradu
Slika 30: Trjenkova kapela na Kumnu
Slika 31: Lamprehtova kapela
slika 32: Štučevo znamenje na Činžatu
Slika 33: Znamenje pri Hitlu

Slika 34: Znamenje v Žvikartovem (Krajcvirtovem) vrtu
Slika 35: Kužno znamenje na Oslici ali pri sv. Ani
Slika 36: Kužno znamenje na Jodlu
Slika 37: kužno znamenje pri Črešniku
Slika 38: Kužno znamenje pri Puščavskem pokopališču
Slika 39: Doverov križ
Slika 40: Gozdnikov ali Monetijev križ
Slika 41: Puščavski križ
Slika 42: Sv. Ožbalt
Slika 43: Kojzekovega mlinarja križ
Slika 44: Lenčev križ ob Čermenici
Slika 45: Murkov križ (Kojzekov mlin) v Ožbaltski grabi
Slika 46: Prajzlov križ v Ožbaltski grabi
Slika 47: Ropov križ ob Čermenici
Slika 48: Ulbinov križ na Ulbinovem vrhu
Slika 49: Vauherjev križ ob Čermenici
Slika 50: Cerkev sv. Katarine
Slika 51: Breznikova kapela na Sp. Kapli
Slika 52: Čevnikova kapela na Zg. Kapli
Slika 53: Grabnfomerjeva kapela na Sp. Kapli
Slika 54: Holcmanova kapela na Sp. Kapli
Slika 55: Klemčeva kapela na Zg. Kapli
Slika 56: Kovačeva kapela na Sp. Kapli
Slika 57: Krajcvirtova kapela na Sp. Kapli
Slika 58: Močivnikova kapela na Zg. Kapli
Slika 59: Preklova kapela na Sp. Kapli
Slika 60: Pušnikova kapela na Zg. Kapli
Slika 61: Rihterjeva kapela na Sp. Kapli
Slika 62: Šrongerjeva kapela na Zg. Kapli
Slika 63: Štrablekova kapela na Zg. Kapli
Slika 64: Časmlinarjev križ v Gradišču
Slika 65: Huberjev križ na Sp. Kapli
Slika 66: Kočunkov (Spodnji) križ na Sp. Kapli
Slika 67: Lampredov križ v Gradišču
Slika 68: Ležančec križ na Sp. Kapli
Slika 69: Odanov križ na Sp. Kapli

Slika 70: Pokopališki križ

Slika 71: Prajzlov križ na Sp. Kapli

Slika 72: Švarankov (Zgornji) križ na Zg. Kapli

Slika 73: Žajdlov križ na Sp. Kapli

Slika 74: Žlekov križ v Gradišču

Viri fotografij: fotografirala Mateja Mazgan